

Kik a tudomány szkeptikusok? A tudomány értékeibe vetett bizalom csökkenésének okai és következményei

Jelige:CMS333

Dolgozat lezárásának dátuma: 2025.01.08.

Tartalomjegyzék

I. BEVEZETÉS	3
II. SZAKIRODALMI ÁTTEKINTÉS	4
2.1 A TUDOMÁNY ÉS TÁRSADALOM KÖZÖTTI SZAKADÉK: BIZALOM, SZKEPTICIZMUS, ÉS A MODERNITÁS HATÁSAI.....	5
2.2 EPISZTEMIKUS ÉS NEM EPISZTEMIKUS ÉRTÉKEK A TUDOMÁNYBAN	7
2.3 A TUDOMÁNYBA VETETT BIZALOM CSÖKKENÉSE TÁRSADALMI RENDSZEREK TÜKRÉBEN: POLITIKA, MÉDIA ÉS OKTATÁS	8
2.3.1 <i>Politika</i>	8
2.3.2 <i>Oktatás</i>	9
2.3.3 <i>Média</i>	11
2.4 A TUDOMÁNSZKEPTICIZMUS	12
2.5 A TUDÓSOKBA VETETT BIZALMAT BEFOLYÁSOLÓ TÁRSADALMI-DEMOGRÁFIAI TÉNYEZŐK NEMZETKÖZI TANULMÁNYOK TÜKRÉBEN	13
III. CÉLKITŰZÉS	15
IV. MÓDSZERTAN	15
V. EREDMÉNYEK.....	18
5.1 KVANTITATÍV KUTATÁS	18
5.1.1 <i>Európai helyzet</i>	18
5.1.2 <i>A tudósokba vetett bizalmat alakító tényezők vizsgálata Magyarországon</i>	19
5.2 TEREPMUNKA	21
5.2.1 <i>A terep kiválasztásához vezető „média út”</i>	21
5.3.1 <i>V. Budapesti Nemzetközi COVID Konferencia</i>	23
5.4.1 <i>Magyarok Országos Gyűlése (MOGY)</i>	28
5.5 <i>Fájdalompontok azonosítása</i>	34
5.6 <i>Hogyan nyilvánul meg a tudományszkeptikusság a két vizsgált terepen?</i>	35
5.7 <i>Fájdalompontokra való reakciók</i>	37
5.8 <i>Kiegészítési javaslatok egy jövőbeli kvantitatív kutatáshoz a tudományszkeptizmus pontosabb megértése érdekében a terepmunka eredményei alapján</i>	38
VI. KONKLÚZIÓ	39
IRODALOMJEGYZÉK.....	43
ÁBRAJEGYZÉKEK.....	47
TÁBLÁZATOK.....	47
ÁBRÁK	48
FOTÓK	48
FÜGGELÉK	49

I. Bevezetés

A tudományba vetett bizalom kérdésköre az utóbbi évtizedekben egyre inkább a társadalomtudományi kutatások középpontjába került. (Gligorić V et al. 2024, Toscano et al. 2022, Schoor et al. 2021). A modern társadalmakban a tudomány a haladás és a fejlődés szimbólumaként él az emberek fejében, azonban napjainkban ez a bizalom fokozatos csökkenést vagy stagnálást mutat. (Ipsos Global Trustworthiness Index 2021-2024¹) A COVID-19 járvány is rámutatott erre: míg egyesek az egészségügyi intézkedések és a védőoltások tudományos hátterében bíztak, addig mások a tudományos (akár politikai) megegyezést elutasítva alternatív magyarázatokat és megoldásokat kerestek.

A tudomány önmagából fakadóan az episztemikus értékeket képviseli, mint a pontosság, következetesség és átfogó jelleg. Ezek biztosítják a tudomány objektivitását, míg a nem episztemikus értékek – például politikai és gazdasági, melyek lehetnek személyesek vagy globális érdekek – előtérbe kerülése a tudomány autonómiájának csorbulását eredményezheti (Aczél, 2022). A két értékrend közötti feszültség különösen élesen jelentkezik a modern társadalmakban, ahol a tudománykommunikáció hiányosságai és a társadalmi egyenlőtlenségek tovább mélyítik a bizalmi válságot.

A bizalom csökkenése nem egyszerűen a tudományos közösség belső működésével kapcsolatos, hanem a társadalmi struktúrák, politikai folyamatok, kulturális narratívák és kommunikációs stratégiák átalakulásával is szorosan összefügg. Erre reflektálva már Nietzsche rámutatott arra, a valóság társadalmi konstrukcióként való értelmezésével, hogy az igazság relatív, amit a közösségi konszenzusok és hatalmi viszonyok alakítanak (Nietzsche 1903). Ezzel párhuzamosan Weber (1919) kiemelte a modernitás „varázstalanítását”, amely elhozta a tudomány racionalizációját, de elidegenítette azt a társadalomtól. Durkheim (1893) organikus szolidaritás-elmélete rávilágított arra, hogy a társadalmi specializáció következtében a tudományos szakértelem elérhetetlenné és érthetlenné válhat a laikus közösségek számára, ami a tudomány elitizálódásához vezetett. Ezt a fogalmat a tudományba vetett bizalom csökkenése kapcsán Fayuna Nóra és munkatársai (2022) álszent antielitizmusnak nevezte, melynek összefüggéseire a kutatás későbbi szakaszában térek ki. Ugyanakkor a globális társadalmi helyzetre, ami a bizonytalanságot indukálja, Beck 1992-es kockázattársadalom-elmélete adhat magyarázatot. E szerint a tudomány egyre gyakrabban nemcsak a problémák megoldásának eszköze, hanem új típusú kockázatok generálója is (adatvédelem), ami fokozza a társadalom bizonytalanságát és szkepticizmusát.

Nietzsche, Durkheim, Weber és Beck gondolatai együttesen mutatnak rá arra, hogy a tudomány társadalmi elfogadottsága nem csupán a tudomány, mint intézmény eredménye, hanem sokkal

¹ A tudósokba vetett bizalom hazánkban 2021-ben még 66%-on állt addig ez 2022-ben 53%-ra esett vissza, a járvány után 2023-ra pedig stagnált 52%-ra, és ez 2024-re sem változott jelentősen. Források: <https://www.ipsos.com/sites/default/files/ct/news/documents/2021-10/Global-trustworthiness-index-2021.pdf>, <https://www.ipsos.com/sites/default/files/ct/news/documents/2022-07/Global%20trustworthiness%202022%20Report.pdf>, <https://www.ipsos.com/sites/default/files/ct/news/documents/2023-10/Ipsos-global-trustworthiness-index-2023.pdf>, <https://www.ipsos.com/sites/default/files/ct/news/documents/2024-11/ipsos-global-trustworthiness-index-2024.pdf>
Letöltve: 2024.01.04.

jobban átszövik a megítélését és működését olyan kulturális, gazdasági és politikai szálak, amelyek egyesével erősítik, vagy roncsolják a tudományba vetett bizalom szövődékét.

Pályamunkám során azt vizsgálom kvalitatív és kvantitatív módszerekkel, hogy hazánkban milyen társadalmi dimenziók befolyásolják a tudósokba vetett bizalmat. A téma aktualitását erősíti, hogy a tudományszkepticizmus² és a visszhangkamrák³ révén kialakuló alternatív közösségek térnyerése egyre inkább láthatóvá vált fizikailag is (rendezvények) a magyar társadalomban is. Kiemelkedően fontos vizsgálni azokat a szervezett eseményeket és közösségeket, amelyek a tudományos narratívákkal szemben álló diskurzusokat építenek fel, mint például a Magyarok Országos Gyűlésének (MOGY) egyes programjai vagy a V. Budapesti Nemzetközi COVID Konferencia. A következő fejezetekben továbbá részletesen tárgyalom a tudósokba vetett bizalom társadalmi és kulturális hátterét, az episztemikus értékek változásának szerepét, valamint a politikai, oktatási és médiahatások összefonódását a tudomány társadalmi megítélésének alakulásában, mindezt azért, hogy képet kapjunk a magyar tudományszkeptikusokról.

II. Szakirodalmi áttekintés

A tudósokba vetett bizalom vizsgálata nem választható el a folyton változó társadalmi kontextustól és környezettől. A nagy társadalmi, gazdasági, technológiai változások mindig magukkal hozták az ismeretlent, ami természetes módon kételkedést vont maga után. A tudomány ennek az ismeretlenségnek a megismerésének az eszköze. Azonban a tudománytörténet tele van olyan felfedezésekkel, ahol a társadalom egy része nem tudott azonosulni az új felfedezésekkel.

Már az ókori görögöknél találkozunk a tudományszkepticizmussal, hiszen a természetfilozófusok magyarázatai gyakran ütköztek az akkori világkép és hitrendszer határaiba. Például Thalész szembe megy azzal a gondolatisággal, hogy minden életet az istenek teremtek és azt feltételezte, hogy a természet eredő alapanyaga a víz. Anaximandrosz az "apeiron" (=végtelen) fogalmát vezette be a világ eredetének magyarázatára, míg Démokritosz az atomizmus révén azt állította, hogy a valóság alapját oszthatatlan részecskék, a ma ismert atomok képezik. Ezek az elméletek mind felháborodást és elutasítást váltottak ki a korabeli görög társadalomban, holott egy paradigmaváltásról volt szó, amihez a társadalomnak bizonyos okok miatt nem volt elég információja vagy kapacitása a befogadást illetően (Maroth 1995).

Ez a jelenség a későbbi korokban is megfigyelhető volt, különösen a heliocentrikus és geocentrikus világképek kapcsán. Kopernikusz, majd később Galilei felfedezései gyökeresen megkérdőjelezték a kor addig elfogadott rendjét, ám ezek a változások nem csupán a tudományos diskurzusban okoztak feszültséget. A társadalom széles spektruma számára a csillagászok matematikai számításai és következtetései érthetetlenek voltak, hiszen azok nem illeszkedtek a hétköznapi tapasztalatokhoz, egzakt tudást igényelt a befogadásuk. Az új elméletek elfogadását számos tényező befolyásolta: a korabeli hitvilág, a vallási dogmák, a politikai és hatalmi érdekek, valamint az ismeretlenséggel szembeni természetes emberi bizalmatlanság.

² A jelenséget az 2.4 fejezetben tárgyalom részletesen.

³ A visszhangkamra (echo chamber) olyan társadalmi, kommunikációs vagy médiakörnyezet, amelyben az emberek kizárólag olyan információkat, véleményeket és nézeteket tapasztalnak meg, amelyek megerősítik saját álláspontjaikat és hiedelmeiket. Ez az információs szűrőhatás a hasonló gondolkodású emberek közötti interakcióra, valamint a megerősítési torzításra épül, ami gyakran vezet az ellentétes vélemények és információk kizárásához vagy elkerüléséhez. (Terren et al. 2021)

Ezek a bizalmi válságok tehát nem csupán a tudományos állításokkal kapcsolatos kételyekből fakadtak, hanem abból, hogy az emberek világképe, hiedelmei és valóságértelmezései összeütközésbe kerültek az új ismeretekkel. A társadalmi bizalom kérdése mindig összefonódik azzal, hogy miben hisz az ember, és hogyan értelmezi a valóságot. Az új tudományos magyarázatok gyakran az ismeretlenbe vezetnek, ezzel pedig képesek megingatni a korábban stabilnak hitt világképünket, ami rémisztő is lehet a társadalom egyes tagjai számára. Ebből a félelemből gyakran indukálódnak új, alternatív megoldások, vagy magyarázták meg ezeket a jelenségeket valami misztikus dologgal.

Napjainkban ezek a folyamatok ugyanúgy léteznek, csak „alkalmazkodtak” a modern világhoz: a társadalom olyan gyors és mélyreható változásokkal szembesül, mint amilyenek korábban a heliocentrikus világkép forradalmi felismerését kísérték. A tudományos és technológiai fejlődés tempója olyan mértékűvé vált, hogy a társadalom nagyrésze nem tud lépést tartani az új ismeretek áramlásával. Az információrobbanás következtében elérhető tudás mennyisége szinte felfoghatatlanná vált, ami tovább erősíti a bizonytalanságot. Az emberek gyakran nem tudják, hogy milyen információnak higgyenek, hiszen a globális kommunikáció korában könnyen terjednek az egymással számos, különböző forrásból származó akár egymással, versengő, ellenőrizhetetlen narratívák, ideológiák és áltudományos magyarázatok.

A tudósokba vetett bizalom ezért egyszerre függ a tudományos közösség kommunikációs képességétől, és a társadalom értelmezési kereteitől, amelyeken keresztül befogadja ezeket az eredményeket. Itt fontos kiemelni, hogy nem csupán arról van szó, hogy a tudományos eredmények megfelelően legyenek publikálva, hanem sokkal inkább arról is, hogy ezek érthetően legyenek (tudomány)kommunikálva. Ez azt jelenti, hogy fontos úgy közzétenni az adatokat, hogy az széles társadalmi rétegek számára érthető és hozzáférhető legyen, ezzel kiküszöbölve a dezinformációt és a tudományszkeptikus álláspontok terjedését. Ehhez kapcsolódik az is, hogy ahogyan korábban a vallási dogmák és politikai érdekek formálták a társadalmi reakciókat, úgy ma is számos tényező (gazdasági egyenlőtlenségek, politikai polarizáció, kulturális identitások) befolyásolja, hogy az emberek mennyire bíznak a tudományos konszenzusban.

A bizalom csökkenése tehát nem pusztán a tudósok és a laikus társadalom közötti kommunikációs problémákból fakad, hanem abból a strukturális helyzetből, amelyben az emberek saját valóságukat és világértelmezésüket próbálják megvédeni. Az emberiség története során mindig is voltak ilyen pontok, ám a 21. század különlegessége abban rejlik, hogy a tudomány és technológia fejlődése már nem csupán intellektuális és képességbeli (megtalálni informatikai- és használni a megfelelő eszközöket és azok segítségével a pontos és jó forrást) kihívást jelent, hanem közvetlen hatással van a társadalom minden szegmensére, az emberi élet alapvető dimenzióira. Az, hogy a tudósok mennyire képesek a társadalmi valóságokkal összhangban eredményeket kommunikálni -amit az oktatási, politikai és média rendszer támogat-, kulcsfontosságú kérdés a tudományba vetett bizalom jövője szempontjából.

2. 1 A tudomány és társadalom közötti szakadék: bizalom, szkepticizmus, és a modernitás hatásai

A tudósokba vetett bizalom társadalmi változásait a modernitás komplex folyamatai alakítják. Ezek a folyamatok a társadalmi struktúrák átalakulásával, az értékrendek pluralizálódásával és a tudomány szerepének folyamatos újraértelmezésével állnak összefüggésben. Nietzsche, Durkheim, Weber és Beck gondolatai együttesen mutatnak rá arra, hogy a tudomány társadalmi

elfogadottsága nem csupán a tudományos teljesítmény eredménye, hanem mélyen gyökerezik a kulturális, gazdasági és politikai rendszerek működésében.

A modernitás kezdetén a tudomány az abszolút igazság hordozójának szerepében jelent meg, amely felváltotta a hagyományos vallási és kulturális magyarázatokat. Nietzsche azonban már korán figyelmeztetett arra, hogy az igazság valójában nem egy objektív adottság, hanem társadalmi konstrukció (Nietzsche 1903). Ez a konstrukció olyan dolgokból áll össze, mint hatalmi viszonyok bizonyos emberek és intézmények között vagy normarendszerek esetleg bizonyos társadalmi kontextusok. A szerző szerint ez végérvényben egy olyan relatív valóságértelmezést hoz létre, ami ahhoz vezet, hogy a társadalom bizonyos csoportjai (köztük a tudományszkeptikusok is) saját „igazságuk” alapján értékelik a világot és hozzák meg döntéseiket. Gondoljunk itt akár az oltás ellenes csoportokra, akik szembemennek az aktuális tudományos konszenzussal.

Ezzel párhuzamosan Durkheim (1893) organikus szolidaritásról szóló elméletében megfogalmazza a tudomány „elitizálódását”. Ez a folyamat azt a szakértelmi koncentrációt jelenti, ami a tudósok közt jelenik meg és ezáltal egy mély árok kezd fokozatosan kialakulni a laikus társadalom és az „elit” tudós társadalom között. Gyakran ennek a folyamatnak az eredménye az a toposz, miszerint a tudósok és a tudomány önmaga egy elefántcsonttoronyba van zárva és nem lép ki saját területéről. Durkheim szerint a modern társadalmakban a specializáció a kölcsönös függést erősíti, ám ezzel együtt megszűnik a hagyományos, mechanikus szolidaritás, amely közös értékeken és közösségi normákon alapul. Az a bizonyos „toronyba zárkózás” valójában a szerző szerint egy elidegenedési folyamat, ami a tudósokat „szakértői elitté” teszi, akik iránt a bizalom egyre inkább meginog, különösen azok körében, akik nem érzik, hogy a tudományos közösség képviselné az ő érdekeiket vagy tapasztalataikat.

A tudományba vetett bizalom csökkenésének folyamatát Weber (1919) „varázstalanítás” koncepciója kapcsán is értelmezhetjük. Eszerint a modernitás racionalitása fokozatosan lebontotta a tudomány kulturális és érzelmi relevanciáját. A tudomány értékmentességre törekvő kommunikációja ugyan biztosítja az objektivitást, ám ezzel együtt elveszíti azt a személyes, közösségi jelentőséget, amely korábban a társadalmi bizalom alapjául szolgált.

Az értékmentesség mellett a modernitás másik kihívása a kockázatok kezelése, amire Ulrich Beck (1992) kockázattársadalom-elmélete világít rá. Beck szerint a tudomány nem csupán megoldásokat kínál, hanem új típusú kockázatokat is generál, amelyek alááshatják a tudósok iránti bizalmat.

A fent említett szerzők elméletei mentén a klímaváltozás, a biotechnológiai fejlesztések, pandémia, vagy tömeges szűrőprogramok példái jól mutatják, hogy a társadalom egy része már nem fogadja el egyszerűen a tudományos ajánlásokat, hanem azok mögött politikai vagy gazdasági érdekeket sejt. Ebben a kontextusban a tudománykommunikáció hiányosságai is felerősödnek: a tudósok gyakran nem képesek közérthető, a laikus számára is befogadható módon bemutatni eredményeiket, így a tudósok és a laikus polgárok közötti szakadék tovább mélyül. A szakirodalmi áttekintés alapján úgy gondolom, hogy a fentebb ismertetett változásoknak a következménye, hogy a társadalom bizonyos rétegei – különösen a hátrányos helyzetűek, az alacsony iskolai végzettségűek – egyre inkább elidegenednek a tudománytól, és alternatív magyarázatokat keresnek a világ eseményeire.

Az eddig bemutatott szakirodalmak rámutatnak, hogy a bizalom megingása tehát egyszerre fakad a modernitás által generált elidegenedésből, a társadalmi szolidaritás átalakulásából és a tudomány relativizált értelmezéséből. A történeti tapasztalatok, például a tudományos

rasszizmus⁴ és a hatalommal való összefonódás öröksége, tovább mélyítik a szkepticizmust a marginalizált csoportok körében. Ezek alapján úgy gondolom, Weber értékmentesség-elve és Beck kockázattársadalma azt mutatja, hogy a tudomány hitelességének fenntartása csak akkor lehetséges, ha a tudományos közösség képes átlátható módon kommunikálni és kezelni a társadalom félelmeit.

Mindezekből következik, hogy a tudósokba vetett bizalom változása nem egyszerűen a tudomány teljesítményének függvénye, hanem mély társadalmi folyamatok eredménye. A modern társadalmakban a tudomány egyszerre a haladás szimbóluma és a bizonytalanság forrása. A fenti elméletek együttesen rávilágítanak arra, hogy a tudomány társadalmi elfogadottsága csak akkor tartható fenn, ha a tudomány képes újra kapcsolódni a társadalmi közösségekhez, lebontani az elidegenedés falait és helyreállítani a bizalom alapjául szolgáló közös értékeket.

2.2 Episztemikus és nem episztemikus értékek a tudományban⁵

A tudományhoz kapcsolódó értékek két alapvető kategóriába sorolhatók: episztemikus és nem episztemikus értékek. (Aczél 2022.) Az episztemikus értékek a tudomány belső elvárásait és normarendszerét képviselik, amelyek a minket körülvevő világ pontos és hiteles megismerését célozzák. Ezek az értékek biztosítják a tudományos eredmények megbízhatóságát és magyarázó erejét. Aczél (2022) szerint az episztemikus értékek közé tartozik a pontosság, amely azt jelenti, hogy a tudományos állításoknak empirikusan igazolhatóknak és ellenőrizhetőeknek kell lenniük. A következetesség szintén kulcsfontosságú: az új ismereteknek harmonizálniuk kell a már meglévő tudásrendszerrel, miközben a magasfokú általánosság biztosítja, hogy a tudományos elméletek széleskörű és mély magyarázó erővel rendelkezzenek. Az egyszerűség szempontja azt követeli meg, hogy a tudományos modellek és elméletek a lehető legkevesebb bonyolultsággal adjanak informatív válaszokat a feltett kérdésekre, míg a termékenység azt jelenti, hogy az új elméletek további kutatások ösztönzésével járuljanak hozzá a tudomány fejlődéséhez. Az alapkutatások esetében az episztemikus értékek dominálnak, hiszen ezek a kutatások elsősorban az ismeretek bővítését, a kíváncsiság kielégítését és a világ megismerését célozzák.

Ezzel szemben a nem episztemikus értékek a tudomány társadalmi, gazdasági és politikai környezetéhez kötődnek, és gyakran külső elvárásokat jelenítenek meg a kutatások irányával és eredményeivel kapcsolatban. Aczél (2022) rámutat, hogy az alkalmazott kutatásokban a nem episztemikus értékek nagyobb szerepet kapnak, mivel ezek célja a gyakorlati problémák megoldása és a társadalmi igények kielégítése. A nem episztemikus értékek közé tartoznak a politikai érdekek, amelyek például a kutatások finanszírozását irányíthatják, valamint a gazdasági hasznosság, amely az új technológiák fejlesztésére és a gazdasági növekedés elősegítésére helyezi a hangsúlyt. Emellett a kulturális normák is meghatározhatják a tudományos prioritásokat, hiszen a társadalmi értékek és elvárások jelentősen befolyásolhatják, hogy milyen kérdések kerülnek előtérbe a tudományos diskurzusban. Továbbá a médiahatások sem elhanyagolhatók: a tudományos eredmények kommunikációját és társadalmi értelmezését

⁴ A tudományos rasszizmus olyan áltudományos elméletek és gyakorlatok összessége, amelyek az emberi „fajok” közötti különbségeket hivatottak igazolni tudományos módszerek torzításával, gyakran a faji hierarchiák és diszkrimináció támogatására. Ezeket az elméleteket a modern tudomány elutasítja, mivel módszertanuk hibás és ellentétes a genetikai kutatások eredményeivel (Wagner et al. 2017).

⁵ Ez a fejezet részben megegyezik a szerző korábban publikált munkájával: A tudományba vetett bizalom alakulása: értékek és dimenziók. *Kultúra és Közösség*, 2024(3), 187-196. <https://doi.org/10.35402/kek.2024.3.21>
Letöltve: 2025.01.08.

a média narratívái gyakran torzíthatják, ami felerősítheti a nem episztemikus értékek dominanciáját.

A tudományos tevékenység során e két értékrend között eltolódás figyelhető meg, ami a tudomány működésének átláthatóságát és hitelességét is veszélyeztetheti. Höttecke és Allchin (2020) szerint a társadalmi és gazdasági nyomások, valamint a gyors eredmények iránti igények elnyomhatják az episztemikus értékek érvényesülését. Ez a jelenség különösen problematikus, mert amikor a nem episztemikus értékek kerülnek túlsúlyba, a kutatások irányítása, motivációi és céljai egyre inkább külső érdekek mentén alakulnak, háttérbe szorítva a tudomány autonóm és objektív jellegét. Az episztemikus értékek háttérbe szorulása végső soron a tudományba vetett bizalom megingását eredményezheti, hiszen a társadalom érzékenyen reagál arra, ha a tudományt nem független megismerési folyamatként, hanem politikai vagy gazdasági érdekek kiszolgálójaként kezdi értelmezni.

A két értékrend közötti egyensúly tehát kulcsfontosságú a tudomány hitelességének megőrzésében. Amennyiben a nem episztemikus értékek túlságosan előtérbe kerülnek, az nemcsak a kutatások minőségére gyakorol negatív hatást, hanem alááshatja a tudomány társadalmi legitimációját is. Az episztemikus értékek megerősítése és a tudomány autonómiájának védelme elengedhetetlen ahhoz, hogy a tudomány visszanyerje azt a bizalmat, amely hosszú időn keresztül a társadalmi fejlődés egyik alappillérvé tette (Kobl, 2024).

2.3 A tudományba vetett bizalom csökkenése társadalmi rendszerek tükrében: politika, média és oktatás

Az értékváltozások hatásának felderítése után további szakirodalmi elemzést végeztem, annak érdekében, hogy felfedjem milyen dimenziók „segítik” a nem episztemikus értékek előretörését és átpolarizálódását. Ennek nyomán három (politika, oktatás, média) olyan terület rajzolódik ki, amit a továbbiakban részletesen bemutatok.

2.3.1 Politika

A tudomány és a politika közötti kapcsolat összetett, hierarchikus viszonyként értelmezhető, amely mindkét fél részéről kölcsönös függőséget feltételez. A politika számára a tudományos eredmények gyakran kulcsfontosságúak a stratégiai döntéshozatalban, míg a tudomány a politikai támogatás és finanszírozás révén érheti el céljait. Elég gondolni arra, hogy bizonyos politikusok például Toroczkai László⁶ gyakran kampányol oltás ellenes tudósok, kutatók interjúival és alapozza erre politikai narratíváját. A finanszírozási viszonyok tekintetében érdemes kiemelni, hogy számos kutató munkáját különböző hazai pályázati programok, mint az EKÖP+, az NKKP vagy a Lendület teszik lehetővé, amelyek egyéni kutatók vagy kisebb kutatócsoportok tudományos előmenetelét támogatják, és biztosítják munkájuk finansziális hátterét. Ez a viszony a nem episztemikus értékek priorizálását hozza magával, ez például gazdasági és politikai érdekeknek az előtérbe kerülését eredményezheti (Weiland et al., 2013). Ez a dinamika ugyanakkor veszélyezteti a tudomány függetlenségét, hiszen a politikusok gyakran saját narratíváik és választóik hiedelmeinek megfelelően formálják a tudományos kommunikációt.

⁶ Toroczkai interjúja Dr. Letoha Tamással a vakcinákról és gyógyszerfejlesztésről. Letöltve: 2024.12.29.
<https://www.youtube.com/watch?v=40poQQclwM>

A posztigazság⁷ jelensége tovább bonyolítja ezt a viszonyt, mivel a politikusok a félrevezető információk terjesztésével nemcsak ellenfeleik hitelességét áshatják alá, hanem a tudomány iránti bizalmat is erodálhatják (Lewandowsky et al., 2017). Például a GMO⁸-val és az oltásokkal kapcsolatos viták jól mutatják, hogyan torzíthatja a közvélemény tudományos kérdésekről alkotott képét a politikai érdekek és kampányok hatása.⁹ Miközben a tudományos közösség egyértelmű konszenzust alakított ki ezen technológiák biztonságosságáról (National Academies of Science, Engineering, and Medicine, 2016), a közvélemény jelentős része továbbra is szkeptikus, ami komoly kihívásokat jelent a tudományos alapú politikai döntéshozatalban (Funk & Rainie, 2015).

A politikai ideológiák szerepe szintén jelentős a tudományba vetett bizalom alakításában. A kutatások szerint a konzervatív politikai nézeteket vallók hajlamosabbak a tudományszkepticizmusra, különösen olyan témák kapcsán, mint az éghajlatváltozás vagy az oltások (Rutjens et al., 2017). Ezzel szemben a liberális nézeteket vallók nagyobb valószínűséggel bíznak a tudományos közösségben. Ugyanakkor a politikai sztereotípiák mindkét oldal esetében befolyásolják a tudományos eredmények elfogadását, ami további polarizációhoz vezethet (Hamilton et al., 2015; Altenmüller et al., 2022).

Egyes politikai narratívák implicit módon erősítik a tudományos bizalmatlanságot azáltal, hogy gazdasági vagy ideológiai célok érdekében manipulálják a tudományos információkat. Magyarországon például az oltásokkal kapcsolatos kommunikációban egyes politikai szereplők, mint a Mi Hazánk Mozgalom, olyan narratívákat terjesztettek, amelyek aláásták a tudomány episztemikus értékeit, ezzel szemben a kormánypártok oltáskampánya sikerrel növelte az oltási hajlandóságot, noha az egyértelmű tudományos álláspont megfogalmazása elmaradt (Farkasmtasi., 2022).

Ezek figyelembevételével elmondható, hogy a politika és a tudomány közötti kapcsolat alapvetően meghatározza a tudomány alakulását és az abba vetett bizalmat. Véleményem szerint a két terület együttműködésének harmonizálása, valamint a tudomány episztemikus értékeinek következetes képviselete elengedhetetlen ahhoz, hogy a közvélemény számára hiteles tudományos narratívák születhessenek. A tudományos bizalom helyreállítása érdekében fontos, hogy a politikai szereplők elismerjék a tudomány szerepét, és támogassák a kutatások függetlenségét, ugyanakkor kerüljék a szavazatmaximalizálás érdekében öncélúan felhasznált tudományos eredményeket vagy a „tudós-influencereket”¹⁰.

2.3.2 Oktatás

Az oktatás a tudományba vetett bizalom egyik legfontosabb alapja. Először az iskolában találkozunk az absztrakt tudományokkal (matematikai vagy fizikai összefüggések, társadalmi, közgazdasági tézisek). Ezen kívül az oktatási dimenzió kiemelten fontos, mivel meghatározza,

⁷ A posztigazság (angolul *post-truth*) olyan politikai és társadalmi állapotot jelöl, amelyben az objektív tények kevésbé befolyásolják a közvéleményt, mint az érzelmekre és személyes meggyőződésekre alapozott narratívák. Ebben a kontextusban az igazság relativizálódik, és a közbeszédet gyakran az érzelmi hatású, manipulatív információk uralják. (Oxford Dictionary: [https://languages.oup.com/word-of-the-year/2016/Letoltve 2025.01.02.](https://languages.oup.com/word-of-the-year/2016/Letoltve%2025.01.02.))

⁸ GMO (genetically modified organism): Az Oxford Reference meghatározása szerint a GMO olyan szervezet, amelynek genetikai anyagát úgy módosították, hogy új vagy megváltozott tulajdonságokat mutasson. <https://www.oxfordreference.com/display/10.1093/acref/9780198529170.001.0001/acref-9780198529170-e-7799>

⁹ „Jó-e nekünk az, ami a kötelező?” Prof. Dr. Szilák László előadásának videója a Magyarok Országos Gyűlésének egyesítsük erőinket Mozgalom sátor programjaként. Forrás: [https://eem.hu/jo-e-nekunk-ami-kotelezo/YT link a témában Letoltve: 2024.01.01.](https://eem.hu/jo-e-nekunk-ami-kotelezo/YT-link-a-t%C3%A9m%C3%A1ban-Letoltve:2024.01.01.)

¹⁰ Prof. Dr. Szilák László előadása „Jó-e nekünk az, ami kötelező” Forrás: <https://www.youtube.com/watch?v=4cpQXDFNbrk&t=205s>

hogyan a társadalom tagjai milyen mértékben képesek megkülönböztetni a tudományos és áltudományos tartalmakat, valamint ellenállni a félretájékoztatás káros hatásainak. A modern információs környezetben, amelyet a gyorsan terjedő álhírek és ellenőrizetlen információk jellemeznek, az oktatás kiemelt feladata a kritikai gondolkodás, a tudományos műveltség és a médiatudatosság fejlesztése.

A STEM (tudomány, technológia, mérnöki tudományok és matematika) oktatás terén fontos szemléletváltásra van szükség. Az új hangsúlynak nem csupán a tudományos készségek professzionális szintű fejlesztésére kellene irányulnia, hanem arra, hogy a diákok megértsék a tudomány természetét¹¹ (NoS), beleértve annak módszertanát, elméleteinek felépítését és a szakmai standardok fontosságát (Höttecke et al., 2020). Ez az irányzat nemcsak a tudományos tartalmak belső folyamataira összpontosít, hanem politikai, gazdasági, etikai és szociológiai dimenzióit is bevonja, hozzájárulva ezzel a diákok kritikai gondolkodásának és tudományos műveltségének fejlődéséhez. Jelenleg hazánkban ez a szemlélet nem kap elég teret, kezdve azzal, gimnáziumban egyetlen természettudományos tárgy tömbösíti a kémia, fizika, biológia órákat, amit – szakos tanárok hiányában – csak nehézségek árán sikerül (nem NoS szemléletben) megtartani.¹²

Az oktatás másik fontos aspektusa a tudományos műveltség rendszerének, például a Benchmark of Science Literacy¹³-nek az alkalmazása. Ez a rendszer segíti a diákokat abban, hogy megértsék a tudományos gondolkodás alapjait, például a tudományos eredmények ismételtesének fontosságát vagy a bizonyítékokon alapuló érvelés jelentőségét. Ahogy a szakirodalom is rávilágít a tudományos műveltség magas szintje negatívan korrelál az áltudományok elfogadásával, így hozzájárulhat a tudományba vetett bizalom erősítéséhez (Fasce et al., 2020).

A médiaműveltség szintén kulcsfontosságú szerepet játszik a tudományba vetett bizalom kialakításában. A médiaórák keretében nemcsak a közösségi média működésének és tudatos használatának megértésére kell összpontosítani, hanem az álhírek felismerésének képességére is. Jelenleg ugyanakkor ez elég akadályozott hazánkban. Egyrészt a médiaoktatás tantárgyát 11. és 12. osztályok számára már nem teszi kötelezővé a Nemzeti Alaptanterv,¹⁴ másrészt az Oktatási Hivatal ajánlott kerettantervében csupán egy szakaszt kapott ajánlott lehetőségként az álhír és dezinformáció felismerése.¹⁵ A szakirodalom szerint a digitális írástudás fejlesztése, amely magában foglalja az álhírek azonosítására irányuló készségek oktatását, hozzájárulhat az áltudományos tartalmak terjedésének visszaszorításához (Barakat et al., 2021). A mesterséges intelligencia eszközeinek bevonása az álhírek felismerésére további lehetőségeket nyújthat a hatékony oktatási stratégiák kidolgozásához (Al-Asadi & Tasdemir, 2021).

¹¹ Nature of science: A Nature of Science (NoS) a tudományos ismeretek, módszerek és folyamatok jellemzőinek összessége, beleértve a tudomány filozófiai, történeti és szociális vonatkozásait. Magában foglalja a tudomány empirikus alapjait, a megfigyelések és kísérletek szerepét, a bizonyítékok értelmezését, a modellalkotást, a tudományos elméletek dinamikus és változó természetét, valamint a társadalmi és kulturális kontextus befolyását. Forrás: <https://www.nsta.org/nstas-official-positions/nature-science> Letöltve: 2024.01.04.

¹² Erről az információról több vidéki és fővárosi gimnáziumi osztály számolt be mikor tudománykommunikációs workshopot tartottam számukra SCUP program keretében. A meglátogatott iskolákról a program weboldalán lehet olvasni. Forrás: scup.hu

¹³ Benchmark of Science Literacy kezdeményezés. Forrás: https://link.springer.com/chapter/10.1007/978-94-6209-497-0_11 Letöltve: 2024.01.04.

¹⁴ Rendelkezés a média, mozgókép kultúra órákról Forrás: https://eduline.hu/kozoktatas/20200114_mozgokepkultura_es_mediaismeret_uj_NAT Letöltve: 2024.01.04.

¹⁵ Oktatási Hivatal oldalán elérhető mintatanmenet a médiaórákra vonatkozóan 11. évfolyam számára. Forrás: https://www.oktatas.hu/koznevelas/kerettantervek/2020_nat/mintatanmenetek/tanmenet_11evf Letöltve: 2024.01.04.

A fentiek nyomán fontos azt kiemelni, hogy az oktatásnak nem csupán a tudományos ismeretek átadásáról kellene szólnia, hanem a készségek és a tudomány természetének megértéséről is. Ezáltal lehetővé válna, hogy a diákok ne csupán passzív befogadói legyenek az információnak, hanem aktív, kritikus értékelők, vagy akár alkotók, akik képesek megbirkózni a modern információs környezet kihívásaival. Az oktatási rendszer ilyen irányú fejlesztése alapvető fontosságú a tudomány iránti bizalom helyreállításában és hosszútávú fenntartásában.

2.3.3 Média

A média ebben a témában egy csatornaként működik, ezért kulcsszerepet játszik a közvélemény formálásában, különösen a tudományos kérdésekkel kapcsolatos orientációk alakításában. A technológia fejlődése átalakította a média működését, ezáltal a tudományos tartalmakhoz való hozzáférést is. Míg korábban a klasszikus média (rádióadások, újságok) kapuőri funkciója biztosította a tartalmak minőségi szűrését (Szente, 2001; Karlsson et al., 2021), addig a közösségi média térnyerése meggyengítette ezt a szerepet, hiszen kapuőrök, a klasszikus szerkesztők és képzett tudománykommunikátorokon kívül bárki közzétehet akár ellenőrizetlen forrásokból származó tartalmakat, ami a dezinformáció terjedéséhez és a tudományszkepticizmus növekedéséhez vezetett (Höttecke & Allchin, 2020).

A közösségi média nemcsak az álhírek terjesztésének terepévé vált, hanem a tudományos információk megosztásának eszközévé is. Ebben az is benne foglaltatik, hogy a tudósok és a laikus közösség is ugyanazon platformra terelődik híreket vagy szórakozást keresve. Ez korábban soha nem fordult elő oly módon, hogy valós idejű interakció is kialakulhat a két térfél között. A közösségi platformok algoritmusai és a felhasználók visszhangkamrákat alakít(hat)nak ki, amelyek megerősítik a felhasználók meglévő hiedelmeit, és korlátozzák a különböző nézőpontok megismerését (Cinelli et al., 2021). Ez a folyamat fokozhatja a polarizációt és a tudományba vetett bizalom csökkenését, különösen olyan helyzetekben, amikor a felhasználót egy beszűkült tudatállapotban találjuk (bizonytalanság, félelem), például közegészségügyi vészhelyzetek esetében (Wang et al., 2022). A visszhangkamrák mechanizmusa révén az emberek olyan álhírekkel találkozhatnak, amelyek hitelesnek tűnnek és erősítik saját meggyőződésüket, amelyek akár tudományszkeptikus narratívák is lehetnek. (Chan et al., 2022).

A közösségi média előnye, hogy lehetőséget biztosít a tudományos információk széleskörű terjesztésére. Például olyan platformok, mint a Twitter (jelenleg X), a Facebook vagy a LinkedIn, egyre gyakrabban szolgálnak a kutatók számára publikációik népszerűsítésére (Collins et al., 2016). Ezek a platformok lehetővé teszik, hogy a tudósok gyorsan megosszák eredményeiket, és közvetlenül elérjék a közönségüket. Ennek ellenére a közösségi médiában való jelenlétet továbbra is alacsonyra értékeli a tudománymetria, ami akadályozza annak szélesebb körű elfogadását és integrációját a kutatási eredmények disszeminációjában (Brossard, 2013). Így semmilyen ösztönző erő nem hat a kutatókra, hogy a széles körnek érthető módon, a tudománykommunikáció szabályainak megfelelően tolmácsolják új eredményeiket.

A média tudománykommunikációs szerepe az online térben kettős: egyrészt lehetőséget teremt az edukációra és a tudomány népszerűsítésére, másrészt a dezinformáció terjedésének akadályozására. Ez a funkció különösen fontos, mivel a közvélemény sokszor a média által sugárzott narratívák alapján formál véleményt a tudományos eredményekről (Brossard, 2008). Az álhírek és az áltudományos tartalmak elleni küzdelemben kulcsszerepet játszanak a média új eszközei, például a mesterséges intelligencia-alapú tartalomszűrők (Napoli, 2015).

Összességében a média jelentős hatással van a tudományos tartalmak társadalmi megítélésére és a tudományba vetett bizalom alakulására. Bár a közösségi média teret adhat a tudományos információk széles körű terjesztésére, annak működése jelenleg nem képes teljes mértékben ellensúlyozni a dezinformációt és a polarizációt. A tudománykommunikációs stratégiák és a

média szerepének fejlesztése alapvető fontosságú a tudományos ismeretek széleskörű elterjesztéséhez és a tudományba vetett bizalom helyreállításához.

2.4 A tudományszkepticizmus¹⁶

A tudományszkepticizmus a tudományos eredmények, módszerek vagy intézmények iránti bizalmatlanságot, kételkedést vagy elutasítást jelenti, amely különböző fokozatokban és formákban jelenhet meg. Ez a jelenség különbözik az egészséges tudományos szkepticizmustól, amely a kritikus gondolkodásra és a tudományos módszerek átláthatóságára épül. A tudományszkepticizmus gyakran a tudományos konszenzus elutasításában, alternatív nézetek előnyben részesítésében vagy a tudományos intézmények hitelességének megkérdőjelezésében nyilvánul meg.

A tudományszkepticizmus egyik fontos jellemzője a bizalmatlanság a tudományos intézményekkel szemben, mint például a kutatóintézetek, egyetemek és szakmai szervezetek. A tudományszkeptikusok gyakran úgy vélik, hogy ezek az intézmények nem függetlenek, hanem politikai vagy gazdasági érdekek által vezéreltek, és valamilyen „háttérhatalom” céljait szolgálják. Ez a fajta bizalmatlanság különösen erős olyan témákban, ahol a tudományos konszenzus nagy társadalmi hatással bír, például a klímaváltozás, az oltások vagy a génmódosított élelmiszerek kérdéseiben. A tudományszkepticizmus gyakori, hogy ezekben az esetekben a globális felmelegedés emberi eredetét, az oltások biztonságosságát vagy az 5G technológia ártalmatlanságát vonja kétségbe (Bauer et al 2000.).

A tudományszkeptikusok sok esetben alternatív narratívákat vagy összeesküvés-elméleteket részesítenek előnyben, vagy misztifikálják, esetleg degradálják a tényeket¹⁷. Ezzel önmaguknak egy egyszerűbb és könnyebben befogadható válaszokat kínálnak a bonyolult problémákra. Ezek a narratívák gyakran megkérdőjelezzik a hivatalos tudományos álláspontokat, és erős érzelmi alapú érveléssel próbálják meggyőzni a közönséget. Ez a jelenség részben annak is köszönhető, hogy a szakértői elit és a laikus közösség között egyre nagyobb szakadék tátong, ahogy a fenti dimenziókban már sorra vettük a bizalmatlansági tényezőket. A modern tudományos szakértelem specializálódása elidegeníti a laikusokat, akik így hajlamosak a tudósokat „elitista”, „érdekevezérelt” vagy „távoli” csoportként érzékelni.

A tudományszkepticizmus kialakulásában jelentős szerepet játszanak a múltban előforduló tudományos tévedések, ezt példázza az a kutatási is, ami kifejti, hogy a replikálhatóságot a tudomány episztemikus értékének tekintik ugyanakkor ez, ahogy olvashatjuk sok helyen felbomlott, ahogy erre a Telex cikke is utal¹⁸: „2022-ben aztán a Stanford diákújságja, a

¹⁶ Tudományszkepticizmus fogalma és állásfoglalások és bővebb kifejtések és részletezések, hogy mire terjed ki ez a fogalom. Források: <https://www.ecso.org/>, <http://www.szkeptikustarsasag.hu/bemutakozas> Letöltve: 2024.01.04.

¹⁷ példa: Egyesítsük Erőinket Mozgalom tudományszkeptikusnak mondható állásfoglalásai Forrás: <https://eem.hu/> Letöltve: 2025.01.07.

¹⁸ A tanulmányok fele rossz adatokon alapulhat, publikációs válságban a tudomány című Telex cikk. Forrás: https://telex.hu/techtud/2025/01/07/elpazarolt-orvostudomany-szabo-csaba-publikacios-valsag-tudomanyos-szaklapok-meroszamok-reprodukalhatosag?fbclid=PAY2xjawHqQ-hleHRuA2FibQlXMQABpkqUg7SmI89ki8hINJILXqJhMfO1D2uEwuucQ0A3Ur1fbZeciMA3hRqvWQ_aem_ERYktvB5y_7kF8LaJg733Q Letöltve: 2025.01.03.

Stanford Daily, egy cikksorozatot tett közzé¹⁹ Tessier-Lavigne publikációiról, és a tudományos visszaélés vagy csalás lehetőségét vetette fel. A diákok négy, ellenőrzés alatt álló tudományos szakcikkéről írtak, az egyikben található, módosított képek miatt. A négyből kettőt jegyzett társszerzőként az egyetem elnöke. A gyanú már 2015-ben felvetődött, amikor a PubPeer oldalon élesen bírálták Tessier-Lavigne cikkeit²⁰. Mindegyik, gyanúba keveredett tanulmány rangos folyóiratokban, például a *Science*-ben, a *Nature*-ben és a *Cell*-ben jelent meg.”²¹ és etikai visszaélések is. Ez utóbbival a Qubit cikke foglalkozik részletesebben, ahol többek közt arra is kitérnek, hogy matematikai eredmények közel 61% falsh pozitív²². Például a hibás kutatási eredmények, a korábban már említett tudományos rasszizmus, vagy az eugenikai mozgalmak aláásták a tudomány iránti bizalmat, különösen a marginalizált társadalmi csoportok körében. A bizalmatlanságot tovább fokozzák a modern társadalmakban az információs túlterheltség, a globalizáció okozta bizonytalanság és a politikai polarizáció.

A tudományскеpticizmus egyik jelentős hajtóereje a média és a dezinformáció terjedése, mely jelenséget az előzőekben már. Az álhírek és az összeesküvés-elméletek különösen az online térben találják meg közönségüket, ahol az információ forrása nehezen ellenőrizhető és nincsenek fizikai korlátok. Az egészségügyi rendszerrel szembeni elégedetlenség is hozzájárulhat a jelenséghez. Itt is erős érzelmi reakció (mint a csalódottság és a kiszolgáltatottság, vagy elveszettség érzete) az a katalizátor, amely a holisztikus vagy alternatív megoldások előnyben részesítéséhez vezet a standard orvosi ellátással szemben.

A tudományскеpticizmus jelentős társadalmi következményekkel járhat. Az oltásellenesség terjedése például közegészségügyi kockázatokat jelenthet, míg a klímaváltozás tagadása késleltetheti a szükséges környezetvédelmi intézkedések bevezetését. Erre jó példa, hogy az Amerikai Egyesült Államok kilépett a Párizsi Egyezményből az első Trump ciklus alatt. Donald Trump a második ciklusában olyan embert választ az egészségügyi és szociális tárca élére Robert F. Kennedy Jr. személyében, aki nyíltan oltás ellenes és tudományскеptikus²³. Ezek az események olyan súlyos helyzetbe sodorják a tudományba vetett bizalmat, ami hosszú távon további társadalmi polarizációhoz vezethet.

Ezeknek értelmében a tudományскеpticizmus tagadhatatlanul a modern társadalmak egyik jelentős kihívása.

2.5 A tudósokba vetett bizalmat befolyásoló társadalmi-demográfiai tényezők nemzetközi tanulmányok tükrében

A tudományскеpticizmus témájában végzett szakirodalmi elemzés rávilágít arra, hogy a tudományos bizalom csökkenését számos társadalmi, ideológiai és kulturális tényező befolyásolja. Az itt említett tanulmányok közös vonása, hogy a tudomány elfogadásának vagy

¹⁹ A Stanford diákújságjában, a *Stanford Daily*-ben megjelent cikk forrása: <https://stanforddaily.com/2022/11/29/stanford-presidents-research-under-investigation-for-scientific-misconduct-university-admits-mistakes/> Letöltve: 2025.01.03.

²⁰ A hivatkozott cikkek elérhetősége a PubPeer-en. Forrás: <https://pubpeer.com/publications/59C3359E71EED451E01AF46CFDC0BC#1> Letöltve: 2025.01.07.

²¹ Tudományos tévedések és tudomány természetének alakulása. Forrás: https://qubit.hu/2020/08/12/valsagban-van-a-modern-tudomany-de-letezik-kiut-belole?utm_source=chatgpt.com Letöltve: 2025.01.04.

²² Romero F. Philosophy of science and the replicability crisis. *Philosophy Compass*. 2019; 14:e12633. <https://doi.org/10.1111/phc3.12633> Forrás: <https://compass.onlinelibrary.wiley.com/doi/full/10.1111/phc3.12633> Letöltve: 2025.01.07.

²³ Forrás: <https://telex.hu/kulfold/2024/11/14/az-oltasskeptikus-robert-f-kennedy-jr-lesz-az-amerikai-egeszsegugy-elso-embere> Letöltve: 2025.01.04.

elutasításának dinamikáját széleskörű társadalmi összefüggésekben vizsgálják, különös tekintettel a demográfiai tényezőkre, az ideológiai orientációra és a médiakörnyezetre.

A média szerepével kapcsolatban J. M. Bogert et al. (2023) metaanalízise rámutat, hogy a tudományba vetett bizalom és a médiahasználat alapvető fontosságú az antropogén klímaváltozás elfogadásában. Azt is kimutatták, hogy a témával kapcsolatos nézeteket kétszer akkora hatással befolyásolta a közösségi szerkesztésű média.

Johannes Starkbaum et. al (2023) a jelen tanulmányhoz hasonlóan, az ESS 10. hullámának adatait vizsgálták a tudomány- és demokráciaszkepticizmus okainak tanulmányozására Ausztriában. Eredményeik rámutatnak, hogy a tudomány és a demokrácia kritikája a társadalom minden részében megtalálható. A tudomány és a demokrácia kritikája összefügg egymással, és gyakran része a fennálló politikai viszonyok átfogó elutasításának. Azt találták továbbá, hogy a tudósok csak korlátozott mértékben kommunikálják tevékenységüket a lakosság felé. Végül azt is megfogalmazzák, hogy a (média) nyilvánosság szerkezeti változása kihívások elé állítja a tudósok szerepét a társadalomban.

Roberts et al. (2011) kanadai adatokat feldolgozó eredményei szerint az iskolai végzettség és a nem hozzájárul a tudományhoz való fokozott személyes kötődést támogató attitűdökhöz, ami modellükben a bizalom legerősebb prediktora volt. Eredményeik azt is mutatják, hogy az általános tudományba és technológiába vetett bizalom befolyásolja a konkrét technológiákba vetett bizalmat, de nem fordítva. Ezért teljesen következetes, hogy bizalmatlanok legyünk bizonyos technológiákkal szemben, és ugyanakkor bízunk a tudomány egészében.

Bastiaan T. Rutjens (2017, 2023) több cikkében is vizsgálja a különböző ideológiai tényezők hatását a tudományos állítások elfogadására vagy elutasítására. Szisztematikusan vizsgálja a tudományba vetett általános hit és a tudomány támogatására való hajlandóság ideológiai hátterét, valamint az éghajlatváltozással, a védőoltásokkal és a génmódosítással (GM) kapcsolatos szkepticizmust. Eredményei szerint a fő prediktorok a vallásosság, a politikai irányultság, az erkölcsösség és az iskolázottság. Legfőbb eredménye, hogy a különböző ideológiai prediktorok különböző témájú tudományos eredmények elfogadásához kapcsolódnak. Bemutatja munkájában, hogy az iskolázottság összefügg a vakcinák és a génmódosított élelmiszerek elfogadásával, de az éghajlatváltozás elfogadásával nem. A politikai konzervativizmus jósolja a legjobban az éghajlatváltozással kapcsolatos szkepticizmust. A vallásosság az erkölcsiséggel kapcsolatos aggályokkal együtt a jelzi legjobban az oltásokkal kapcsolatos szkepticizmust. A géntechnológiával módosított élelmiszerekkel kapcsolatos szkepticizmust például nem táplálja a vallási vagy politikai ideológia. Végül bemutatja, hogy a vallási konzervatívok következetesen alacsony bizalmat mutatnak a tudósok felé.

Másik kulcseredménye (Benjamin T. Rutjens, 2023) egy 24 országból gyűjtött adatsor alapján, hogy bár egyes országok általában magas vagy alacsony szkepticizmust mutatnak, a tudmányszkepticizmus prediktorai viszonylag hasonlóak az egyes országokban. Az egyik figyelemre méltó hatás az összes országra kiterjedt (bár a nyugati, művelt, iparosodott, gazdag és demokratikus országokban erősebb volt): a tudományba vetett általános hitet a spiritualitás jelezte előre, ami arra utal, hogy a vallásosságnál inkább ez lehet a tudomány elfogadásának "ellensége".

III. Célkitűzés

Ezekből fakadóan két célt tűztem ki:

1. Első célom, hogy statisztikai módszerekkel megvizsgáljam, milyen demográfiai jellemzők és társadalmi dimenziók befolyásolják a tudósokba vetett bizalmat hazánkban.
2. Második célom, hogy résztvevő megfigyelés során mélyebben karakterizáljam a magyar tudományszkeptikusokat.

IV. Módszertan

A kutatás során vegyes módszertant (mixed methods)²⁴ alkalmaztam. Az első adatgyűjtési és elemzési fázis kvantitatív módszertanra épült, amelynek célja a tudósokba vetett bizalom statisztikai összefüggéseinek feltérképezése Magyarországon. Ennek során többszörös lineáris regressziós elemzést végeztem. A kvantitatív eredmények validálása és elmélyítése érdekében ezt követően kvalitatív kutatást, teljes résztvevő megfigyelést²⁵ végeztem.

A kvantitatív fázisban a tudósokba vetett bizalom vizsgálatához az European Social Survey (ESS) 10. hullámának adatait használtam²⁶, amely számos európai ország – köztük Magyarország – társadalmi attitűdjeit elemzi. Ebben az adatfelvételi hullámban²⁷ a korábbi évektől eltérően szerepelt egy kérdés azzal kapcsolatban, hogy mennyire bízik a válaszadó a tudósokban (0-10 fokú Likert-skálán értékelve)? Az ESS adatok segítségével vizsgáltam a különféle demográfiai, kulturális és ideológiai, valamint bizalmi és elégedettségi attitűdök hatását a tudósokba vetett bizalom alakulására.

Az elemzés során az R program “survey” nevű csomagját használva építettem többszörös lineáris regressziós modellt 15 független változó bevonásával a tudósokba vetett bizalom variációjának magyarázására. A vizsgált független változók, azok neve az eredeti adatbázisban, a kódolása, valamint a multikollinearitást mérő VIF értéke az 1.sz. táblázatban láthatók. A VIF értékek kellően alacsonyak (<2) a multikollinearitás kizárásához. Az adatsorból kizártam a “nem tudja”, “nem válaszol” értékeket tartalmazó sorokat, így N=949 elemszámú mintával

²⁴ A vegyes módszertan (*mixed methods research*) olyan kutatási megközelítés, amely ötvözi a kvalitatív és a kvantitatív kutatási módszereket annak érdekében, hogy átfogóbb képet adjon a vizsgált jelenségről. Ez a módszertan lehetővé teszi, hogy a kutatók egyidejűleg éljenek a statisztikai elemzés és a mélyebb, kontextuális megértés előnyeivel. A fogalom és módszertan kifejlesztése John W. Creswell és Jennifer Greene nevéhez kapcsolható (Creswell 2018., Greene 1989.)

²⁵ A teljes résztvevő megfigyelés a kvalitatív kutatás egy módszere, amelyben a kutató teljes mértékben integrálódik a vizsgált csoportba vagy közösségbe, aktívan részt vesz annak mindennapi tevékenységeiben, miközben adatokat gyűjt és megfigyeléseket végez. Ez a módszer lehetővé teszi a kutató számára, hogy mélyebb megértést nyerjen a csoport dinamikájáról, normáiról és értékeiről, mivel belső szemlélőként tapasztalja meg a vizsgált jelenségeket. forrás

²⁶ Miután az Ipsos erre irányuló Global Trustworthiness Index 2023 című kutatásának már lepublikált adataihoz való hozzáférési kérésemet többször megismételt kérelem után is megtagadták.

²⁷ A felmérés Magyarországon 2021.06.10. - 2021.10.16. között zajlott.

dolgoztam. Az ESS ajánlásai alapján²⁸ az “anweight” változóval súlyoztam az adatokat, így a minta életkor, nem, iskolai végzettség szempontjából reprezentatívnak tekinthető.

Független változó	Változó neve az adatbázisban	Változó típusa, kódolása	Referencia csoport a modellben	VIF érték
Kor	agea	folytonos (15-90)	15	1.26
Nem	gndr	bináris (férfi = 1, nő = 2)	1 (férfi)	1.18
Legmagasabb iskolai végzettség	edlvdahu	alapfokú = 1, középfokú = 2, felsőfokú = 3 kategóriákra bontva	1 (alapfokú)	1.23
Lakóhely típusa	dimicil	nagyváros = 1, vidéki város = 2, falu = 3	1 (nagyváros)	1.26
Vallásosság	rlgdgr	Likert skála (0-10)	0 (egyáltalán nem vallásos)	1.4
Háztartás összes nettó bevétele	hinctnta	decilisekre bontva (1-10)	1 (legkisebb bevétel)	1.7
Politikai orientáció (bal-jobb)	lrscale	Likert skála (0-10)	0 (baloldali)	1.44
Mennyire bíz a politikusokban?	trstplt	Likert skála (0-10)	0 (egyáltalán nem bíz)	1.64
Mennyire bíz az emberekben általában?	ppltrst	Likert skála (0-10)	0 (egyáltalán nem bíz)	1.37
Egy kis titkos csoport, amely a világpolitika minden fontos döntésének meghozataláért felelős. (Hit a háttérhatalmakban.)	secgrdec	Likert skála (1-5)	1 (egyáltalán nem hisz)	1.11

²⁸ Lásd bővebben: https://www.europeansocialsurvey.org/sites/default/files/2023-06/ESS_weighting_data_1_1.pdf
Letöltés: 2024.11.12.

Mennyire elégedett az életével általában?	stflife	Likert skála (0-10)	0 (egyáltalán nem elégedett)	1.73
Mennyire érzi magát boldognak?	happy	Likert skála (0-10)	0 (egyáltalán nem boldog)	1.67
A válaszadó beoltatja-e magát COVID-19 ellen az ország nemzeti szabályozó hatósága által jóváhagyott vakcinával?	getavc19	Már beoltatta magát = 1, tervezi = 2, nem tervezi = 3.	1 (már beoltatta magát)	1.19
Mennyire elégedett a COVID-19 kormányzati kezelésével az országban?	gvhanc19	Likert skála (0-10)	0 (egyáltalán nem elégedett)	1.67
Elkapta a COVID-19 vírust?	respc19	bináris (igen = 1, nem = 2)	1 (igen)	1.1

1. Táblázat - A modellben használt változók nevei (amik a kérdésekkel is megegyeznek), azok referencia és VIF értékei. Saját készítés.

A kvalitatív fázisban teljes résztvevő megfigyelés módszerét alkalmaztam két olyan eseményen, amely a tudományszkeptikus közösségek szempontjából relevánsnak bizonyult: az **V. Budapesti Nemzetközi COVID Konferencián** (2024.08.16., 1 nap) és a **Magyarok Országos Gyűlésének** (MOGY) egyik kiemelt előadássorozatán, amelyet az *Egyesítsük Erőnket Mozgalom* szervezett (2024.08.17-20., 4 nap).

A terepmunkát írásos és audiovizuális eszközökkel dokumentáltam, az adatok elemzéséhez pedig sűrű leírást ²⁹alkalmaztam. A sűrű leírás keretében több fő fókuszpontot azonosítottam:

1. a közösségek „fájdalompontjait”,
2. a tudományos gondolkodás és a vallásos-spirituális értelmezések kapcsolatát,
3. a politikai nézetek szerepét,
4. tudományszkeptikus megnyilvánulások, konteók jelenlétét és értelmezését,
5. alternatív cselekvési terveket és a résztvevők megküzdési stratégiáit,
6. az oktatás és a média szerepét a tudományszkeptikus vélemények kialakulásában.

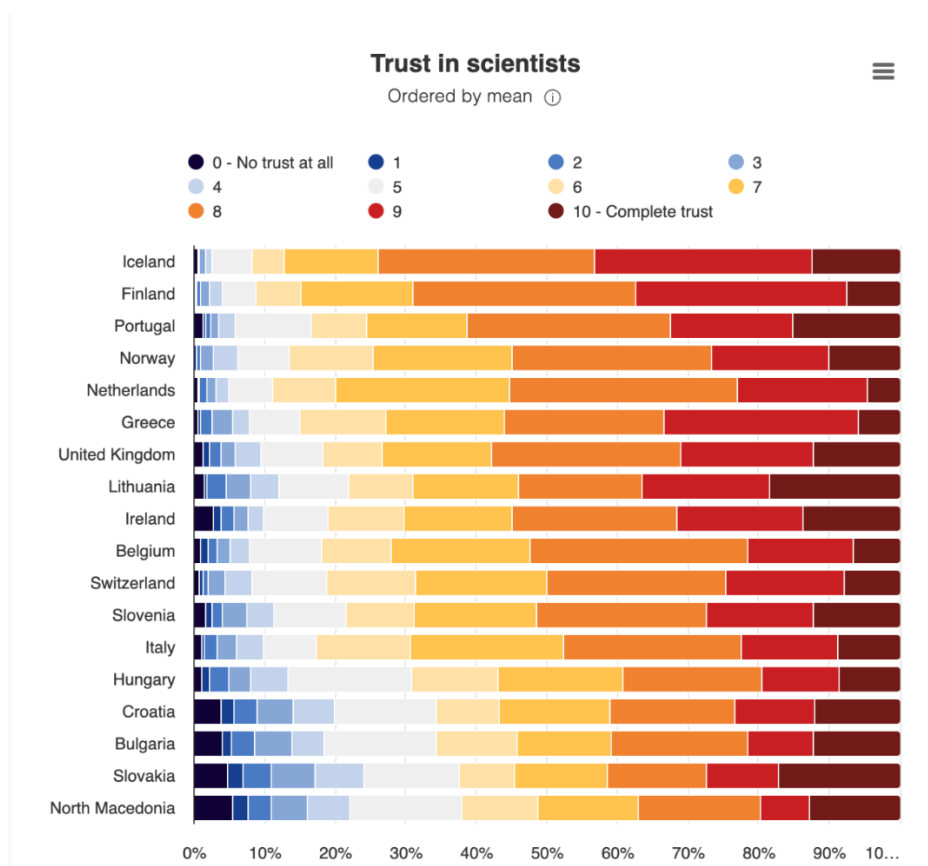
²⁹ A sűrű leírás (*thick description*) egy kvalitatív kutatási módszer, amely a társadalmi jelenségek mélyreható és részletes bemutatására törekszik, figyelembe véve a kulturális és kontextuális tényezőket is. Célja, hogy az adott jelenséget ne csak felszínesen írja le, hanem annak mélyebb jelentésrétegeit is feltárja, beleértve a résztvevők perspektíváit és a szociokulturális összefüggéseket. A fogalom Clifford Geertz antropológus nevéhez fűződik, aki az interpretatív antropológia keretében hangsúlyozta a kulturális gyakorlatok és szimbólumok alapos, kontextusba ágyazott elemzésének fontosságát (Geertz, 1973).

V. Eredmények

5.1 Kvantitatív kutatás

5.1.1 Európai helyzet

A 1. sz. ábra a tudósokba vetett bizalom eloszlását mutatja a 2020-as ESS (European Social Survey) adatok alapján, ahol az országokat a válaszadók átlagos bizalmi szintje szerint rendezték. A tudósokban való bizalom skálája a 0-tól (egyáltalán nincs bizalom) a 10-ig (teljes bizalom) terjed, a különböző színek pedig a válaszok arányait jelölik értékenként.

1. ábra - ESS 10 hullám 2020. Demokrácia és Digitális közösségi kapcsolatok országonként jelölve. N=29777.
Forrás: <https://ess.sikt.no/en/study/172ac431-2a06-41df-9dab-c1fd8f3877e7>

A lista élén északi országok (Izland, Finnország, Norvégia) valamint Portugália és Hollandia állnak, ahol alapvetően magas a tudósokba vetett bizalom és rendkívül alacsony a tudományскеptikusok aránya (<10% jelölt meg 5-ös, vagy annál kisebb értéket). Ezen országok válaszadói túlnyomó többségükben a 7–10 közötti értékeket jelölték meg.

Magyarország az alsó harmadban helyezkedik el, ahol a tudósok iránti bizalom átlagos szintje mérsékelt. A válaszadók többsége a 4–6 pont közötti kategóriát választotta, ami visszafogott bizalmat tükröz. Ugyanakkor Magyarországon a tudományскеptikus válaszok (0–5 pont között) aránya is jelentős, meghaladja a 30%-ot.

A környező országokhoz viszonyítva Magyarország pozíciója hasonló tendenciákat mutat. Horvátország és Szlovénia adatai közel állnak a magyarországihoz, bár Szlovéniában kicsivel magasabb a 7–10-es értékeket választók aránya. Szlovákia és Bulgária viszont alacsonyabb bizalmi szinttel rendelkezik: ezekben az országokban is sok válaszadó értékelte a bizalmát 0–4 pont közé, és nagyon kevés volt a teljes bizalmat (10-es érték) kifejező válasz. Az adatok szerint Magyarország tehát a kelet-közép-európai régióra jellemző bizalmi mintázatot követi, ahol a tudósok iránti bizalom viszonylag gyenge.

5.1.2 A tudósokba vetett bizalmat alakító tényezők vizsgálata

Magyarországon

Az alábbiakban bemutatom a tudósok iránti bizalom alakulására ható tényezőket Magyarországon. A vizsgálat célja annak feltárása volt, hogy az egyének társadalmi-demográfiai jellemzői, élethelyzetük, bizalmi attitűdjeik és a pandémia során szerzett tapasztalataik hogyan befolyásolják a tudósokba vetett bizalmat. Ehhez az ESS 10. hullámának 2021-es adatfelvételéből származó azon magyar adatokat vettem alapul, ahol a válaszadó felelt minden általam vizsgált kérdésre ($N = 949$, a vizsgált kérdések a 1. táblázatban találhatóak). Ezen kérdések közül 9 bizonyult statisztikailag szignifikánsnak. Az alábbiakban ezek részletes bemutatására kerül sor.

Az elemzés eredményei rávilágítanak arra, hogy a tudósok iránti bizalmat több tényező is szignifikánsan befolyásolja. Ezek közül a legerőteljesebb hatást a nem, az iskolai végzettség, a politikusokba vetett bizalom, a háttérhatalmakban való hit, az élettél való általános elégedettség és a COVID-19 oltások felvétele gyakorolja.

Független változó	Beta	Std. Error	t	Sig.
Életkor (15-90)	0.00	0.005	-0.05	-
Nem (1 = férfi, 2 = nő)	-0.45	0.151	-2.96	**
Lakóhely (1-3, nagyváros-vidéki város-falu)	-0.03	0.103	-0.309	-
Legmagasabb iskolai végzettség (1 = Alapfokú, 2 = Középfokú, 3 = Felsőfokú)	0.21	0.103	2.073	*
Mennyire vallásos (0-10)	0.07	0.028	2.642	**
Háztartás összes bevétele (1-10, első decilis-tizedik decilis)	0.08	0.034	2.342	*
Bal-jobb skála (0-10)	-0.08	0.037	-2.077	*
Bizalom a politikusokban (0-10)	0.19	0.04	4.84	***
Bizalom az emberekben (0-10)	0.00	0.035	-0.009	-
Hit háttérhatalmakban (1-5)	-0.25	0.063	-3.932	***
Elégedett az életével (0-10)	0.19	0.052	3.563	***
Mennyire érzi magát boldognak (0-10)	0.03	0.051	0.504	-
COVID-19 oltás (1 = már oltott, 2 = tervez, 3 = nem tervez)	-0.27	0.135	-2.024	*
Kormány COVID-19 járvány kezelése (0-10)	0.07	0.044	1.684	-
COVID-19-et elkapta (1 = igen, 2 = nem)	0.11	0.157	0.685	-

2. Táblázat - Lineáris regressziós modell. Saját ábra.

Az eredmények alapján a nők szignifikánsan kevésbé bíznak a tudósokban, mint a férfiak ($\beta = -0,45$, $p < 0,01$). A modell alapján a legmagasabb iskolai végzettség pozitív hatással bír a tudósokba vetett bizalomra ($\beta = 0,21$, $p < 0,05$). A magasabb iskolai végzettséggel rendelkezők nagyobb valószínűséggel bíznak a tudósokban, ami arra utal, hogy az oktatás magasabb szintjei erősítik a tudományos közösség iránti pozitív attitűdöket. A politikusokba vetett bizalom szerepe is kiemelkedik az adatok alapján ($\beta = 0,19$, $p < 0,001$). Akik kevésbé bíznak a politikusokban, kisebb eséllyel bíznak a tudományos közösségben. Ez kiemeli a politikusok szerepét a tudományba vetett általános bizalom növelésében. Ezzel szemben a háttérhatalmakba vetett hit negatív hatást gyakorolt a tudósok iránti bizalomra ($\beta = -0,25$, $p < 0,001$). Azok, akik hajlamosabbak hinni háttérhatalmak létezésében, jellemzően szkeptikusabbak a tudományos közösség hitelességével kapcsolatban.

Az étellel való általános elégedettség is szignifikáns és pozitív hatással van a tudósok iránti bizalomra ($\beta = 0,19$, $p < 0,001$). A világjárvánnyal kapcsolatos kérdések közül egyedülként a COVID-19 oltottság hatása bizonyult szignifikánsnak a tudósokba vetett bizalomra ($\beta = -0,27$, $p < 0,05$). Az oltottak szignifikánsan nagyobb bizalommal viseltetnek a tudósok iránt, ami véleményem szerint annak köszönhető, hogy az oltás elfogadása egyben a tudományos közösség ajánlásainak és hitelességének elismerését is jelenti.

Gyengébb, de szignifikáns hatást gyakorol a tudósok iránti bizalomra a vallásosság mértéke ($\beta = 0,07$, $p < 0,01$), a háztartás teljes nettó bevétele ($\beta = 0,08$, $p < 0,05$) és a politikai orientáció (bal-

jobb skála; $\beta = -0,08$, $p < 0,05$). A vallásosság enyhén pozitív hatása arra utalhat, hogy a vallásos emberek esetében a hit és a tudomány nem feltétlenül áll szemben egymással. A magasabb háztartási bevétel összefügg a tudomány iránti nagyobb bizalommal, mivel ez az oktatáshoz és az információhoz való jobb hozzáférést eredményezheti. A bal-jobb skála negatív irányú hatása arra utal, hogy a jobboldali orientációval rendelkező válaszadók valamivel kevésbé bíznak a tudományos közösségben.

A modell alapján nem befolyásolja szignifikánsan a tudósok iránti bizalmat az életkor, a lakóhely típusa (vidék-város), az emberekbe vetett általános bizalom mértéke, a boldogság mértéke, a kormány COVID-19 járványkezelése, valamint az, hogy a válaszadó átesett-e COVID-19 fertőzésen.

A teljes modell pseudo- R^2 értéke 0.214, vagyis a vizsgált paraméterek a tudósokba vetett bizalom varianciájának ötödét magyarázzák. Ebből fakadóan kiemelt szerepe van a kutatókba vetett bizalom megértése szempontjából olyan kvalitatív vizsgálatoknak, amelyek a jelenség survey módszerrel kevésbé vizsgálható aspektusait is képesek feltárni. A tudományszkeptizmus jelenségének magyarországi alakulását befolyásoló tényezők megértéséhez elengedhetetlennek tartottam a terepen történő teljes résztvevő megfigyelés módszerének alkalmazását.

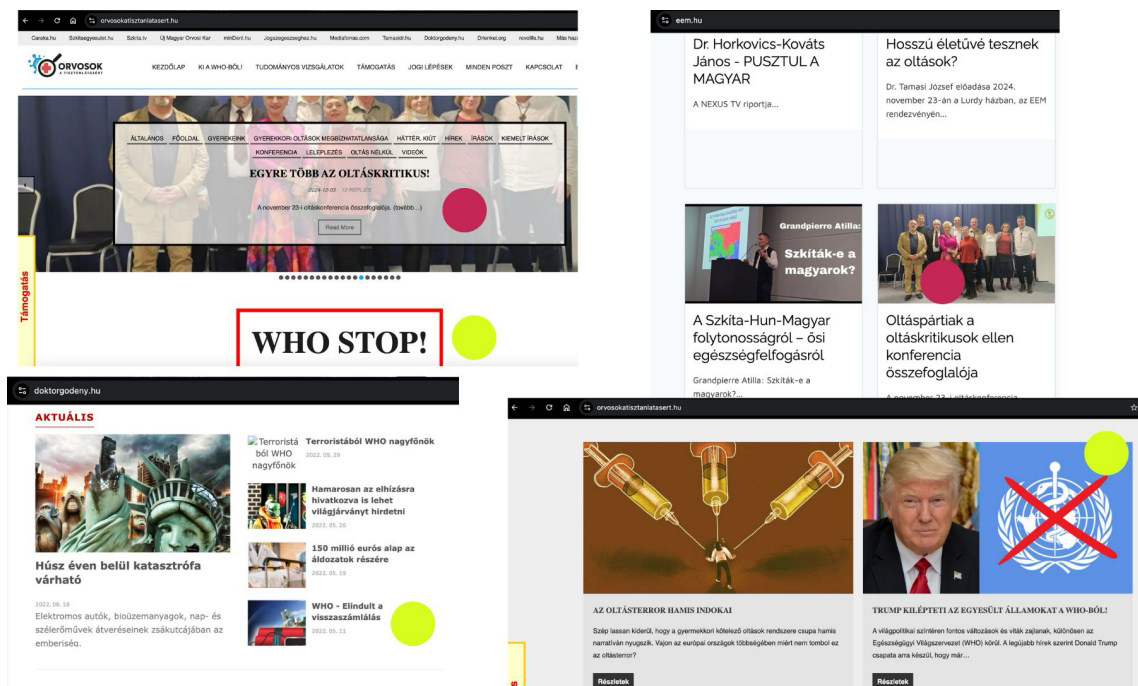
5.2 Terepmunka

5.2.1 A terep kiválasztásához vezető „média út”

A terepmunka helyszíneinek kiválasztásához két fő tapasztalat segített hozzá. Egyrészt korábbi kutatásaim (Kobl 2023, Kobl 2024), amelyek során a fiatalok tudománykommunikációs attitűdjeit elemeztem, ahol a médiaplatformok központi szerepet játszottak. Másrészt egy álhírdetektálással foglalkozó egyetemi kurzus, amelyet kifejezetten ennek a kutatásnak az előkészítéseként végeztem el. A kurzus során számos magyar és külföldi áltudományos, illetve összeesküvés-elméleteket terjesztő oldalt ismertem meg, amelyek később iránymutatást adtak a terepkutatás lehetséges helyszíneinek szűkítésében.

A kvantitatív elemzést követően egyértelművé vált, hogy szükséges a jelenség mélyebb feltárása, ezért elkezdtem tudományszkeptikus csoportok fizikai megjelenési helyeik, gyűléseik és konferenciáik felkutatását. Az online felületeket heti rendszerességgel átvizsgáltam, és közben egy érdekes mintázatra figyeltem fel: ugyanazok az anyagok és személyek ismétlődően jelennek meg különböző oldalakon. Ez a felismerés vezetett egy kapcsolat- és médiumháló feltérképezéséhez, amely alapján sikerült beazonosítani a tudományszkeptikus közösségek központi szereplőit és a hozzájuk kötődő médiaplatformokat, melyeket a függelékek 1.sz. melléklete tartalmaz. A kulcsszereplőkre, ahogy Kerkó és munkatársai (2022) is említik, egyfajta álszent antikapitalizmus és álszent antielitizmus jellemző. A kutatásom során bemutatott személyek ugyanis tudományos (hatalminak vélt) pozíciójukkal visszaélve adnak „hitelt” médiaanyagaiknak. Az ott elhangzottak áltudományos jellegűek, sokszor a tudományos nyelvezetet használnak, vegyítve köznapi beszéd szavaival és a tudományos publikáció elemeit nélkülözve (pl.: ellenőrzött, lehivatkozott tartalmak, impresszum, ellenvélemények feltüntetése) dolgoznak. Mindezt sokszor abból a célból, hogy saját termékeiket reklámozzák. Ezzel a tevékenységgel nyer értelmet az álszent antikapitalizmus. Ugyanis a kulcsemberek narrációjukban sokszor támadják a nagy szervezeteket (WHO, kutató intézmények, kormányzati szervek) miszerint azok csak saját boldogulásukat szem előtt tartva végzik munkájukat. Azonban világossá vált, hogy ők is ezt tevékenységet végzik, bebújva a

tudományosság és az összeesküvés-elmélet gyártás leple alá. Az oldalak, ahol publikálnak, gyakran nem szabályos biztonsági tanúsítvánnyal rendelkeznek, mely az URL-jükből is kiderül, illetve számos reklám elhelyezésével is igyekeznek biztosítani a nyereségességüket (vö., Fayuna, 2022).³⁰ Mindezek mellett meg kell jegyezni azt is, hogy ezek a platformok (a közös működtetők és a narratíva miatt) gyakran egy azonos üzenetet közvetítenek, vagyis gyakran találunk ugyanolyan cikkeket, amelyek változtatás nélkül, egy az egyben átvéve szerepelnek a különböző platformokon. (Lásd. 2. ábra: a színes karikák jelzik, hogy melyek a teljesen megegyező, vagy csak nagyon kis mértékben eltérő cikkek).

2. ábra - Tartalmi egyezések a különféle áltudományos oldalakon. (Szerepeltetett oldalak: Orvosok a tisztánlátásért (bal fent), Dr. Gödney weblapja (bal lent), Egyesítsük Erőnket Mozgalom (jobb fent), Orvosok a tisztánlátásért (jobb lent). Saját készítés.

Ez a jelenség nemcsak a tudomány iránti bizalmat rombolja tovább, hanem megnehezíti a kritikus gondolkodást is, hiszen a dezinformációkkal telített online térben a felhasználók számára nehéz megkülönböztetni a hiteles tudományos információkat az áltudományos tartalmaktól. Az oldalakon végzett elemzések során sikerült azonosítani néhány kulcsfigurát, akik e közösségek mögött állnak, működtetik a platformokat, saját termékeiket, magánrendeléseiket, könyveiket népszerűsítik, és előadásaikon keresztül közvetítik nézeteiket. Közülük kiemelkedik Dr. Tamasi József, Dr. Pócs Alfréd, Dr. Gödney György, akiknek orvosi vagy gyógyszerészeti végzettsége hozzájárul az általuk képviselt narratívák hitelességéhez a követőik szemében.

A rendszeres sajtófigyelést 2024 április – augusztus között végzettem. Júliusban jelent meg először a hír a V. Budapesti Nemzetközi COVID Konferencia megrendezéséről. A fővédnök személye és a programban szereplő ismerős nevek, akikhez korábban álhíroldalakat kötöttem, megerősítették, hogy ez a rendezvény ideális terep lehet a tudományszkeptikus közösségek fizikai vizsgálatára. A konferencia felhívásában lehetőséget biztosítottak absztrakt beadására is,

³⁰ Fayuna, N., Krekó, P., and Berkes, R. (2022). Álszent antikapitalisták: Nyereségvágyból terjesztett áltudományos dezinformáció az interneten. Political Capital Institute. Forrás: https://politicalcapital.hu/pc-admin/source/documents/PC_Tanulmany_AlszentAntikapitalistak_2022_02.pdf Letöltve: 2024.12.30.

amely első látásra egy nyílt, független tudományos esemény látszatát keltette, szakmai zsűrizéssel és megszokott tudományos keretrendszerrel.

A konferenciára történő regisztrációm azonban számos nehézségbe ütközött. Az egyik problémát a részvételi díj körüli átláthatatlanság okozta: a három hivatalos weboldalon nem volt egyértelmű információ a fizetendő összegről. A regisztráció véglegesítésekor szintén bizonytalanságot okozott az a kitétel, hogy „*a regisztrációt követően derül ki, hogy a jelentkező bebocsátást nyer-e*”. Ez a titkos klubokra emlékeztető gyakorlat növelte a belépés körüli akadályokat és a bizonytalanságot. Miután öt napig semmilyen visszajelzést nem kaptam, megjelent a konferencia programja a Caraka alapítvány weboldalán (a konferencia részletes programját a 2. függelék tartalmazza).

A tisztánlátás biztosítása érdekében óvintézkedés tettem. Mivel úgy éreztem, nem biztos, hogy különbséget tudok tenni az eseményen a valódi tudományos és az áltudományos tartalmak között, egy orvos ismerősömet megkértem, hogy tartson velem a rendezvényre és validálja az ott elhangzó információkat.

Mikor végül sikeresen „bebocsátást nyertem” az eseményre, szembesültem vele, hogy Dr. Tamasi József Ópusztaszeren egy másik programot is szervez hasonló témában, és mivel ez egy négy napos, nem kifejezetten csak a szakmai közönségnek szóló rendezvénynek tűnt, oda is regisztráltam. Így a két esemény, amelyeket terepkutatásra választottam: a **V. Budapesti Nemzetközi COVID Konferencia** és a **Magyarok Országos Gyűlése (MOGY)**. Az előbbi eseményen egy napot, míg a MOGY rendezvényén négy napot töltöttem teljes résztvevő megfigyelőként.

5.3.1 V. Budapesti Nemzetközi COVID Konferencia

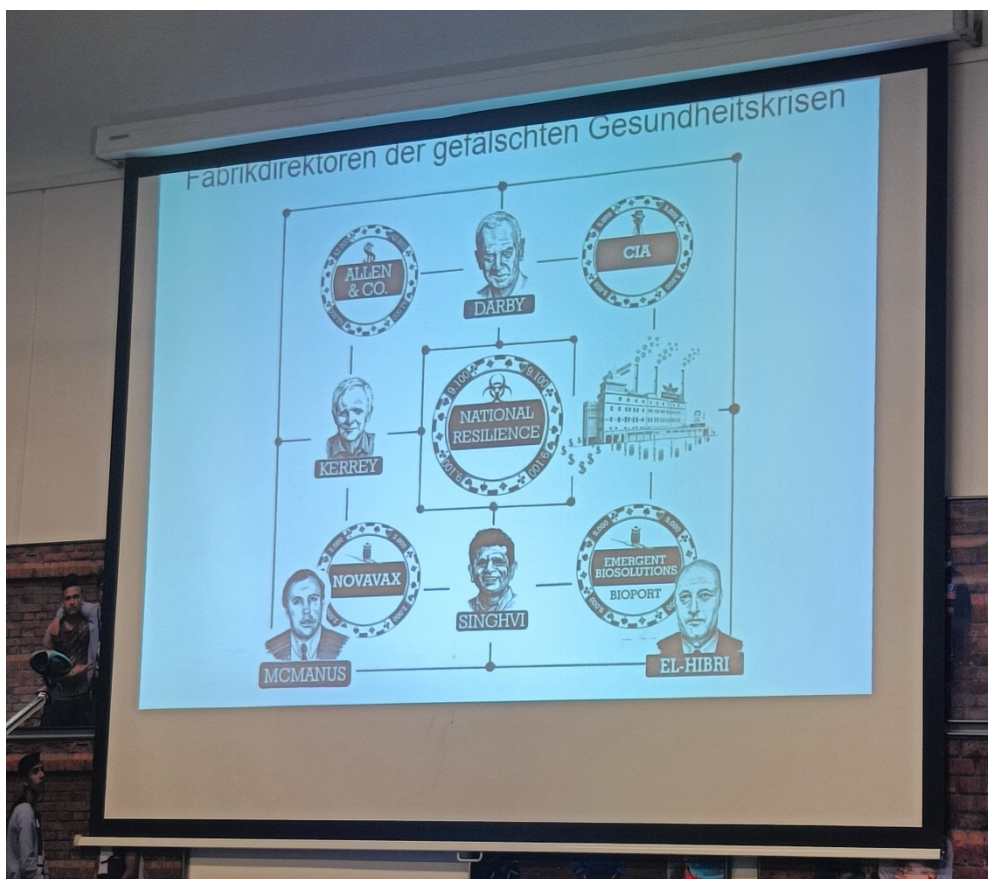
V. Budapesti Nemzetközi COVID Konferencia a tudományosság látszatával megrendezett esemény, amely a COVID-19 járvány hatásainak, a védőoltások hatékonyságának és a WHO kompetenciájának megkérdőjelezésére épült. A konferencia Budapesten, egy egynapos rendezvény keretében zajlott, és szervezésében része volt a Magyarok Világkongresszusának,³¹ amely egy többnapos programsorozat részeként kínált párhuzamos eseményeket. A résztvevők két nappal a program kezdete előtt kaptak visszajelzést a regisztrációról, és 16.000 forintos belépődíj megfizetésével vált lehetővé a részvétel az összes parallel programon. A rendezvényen körülbelül 70 fő vett részt, akik létszáma a nap folyamán közel állandónak bizonyult. A résztvevők között több volt a nő, az életkor pedig az 50–60 év közötti korosztály felé tolódott el (1. fotó).

³¹ A társkonferencia részletes programja, ami többek közt a készpénz védelméről vagy az Új világrendről, amely az eugenika, a transzhumanizmus, a népesség-szabályozás és az emberek szabadságát végképp felszámoló totális megfigyelőállam technológiai arzenálját is magában foglalja, hozzáférhető ezen a linken <https://mxivk.hu/haboru-az-emberiseg-ellen-konferencia/> Letöltve: 2025.01.04.

1. fotó - V. Budapesti Nemzetközi Covid Konferencia előadásán készült saját fotó a résztvevőkről

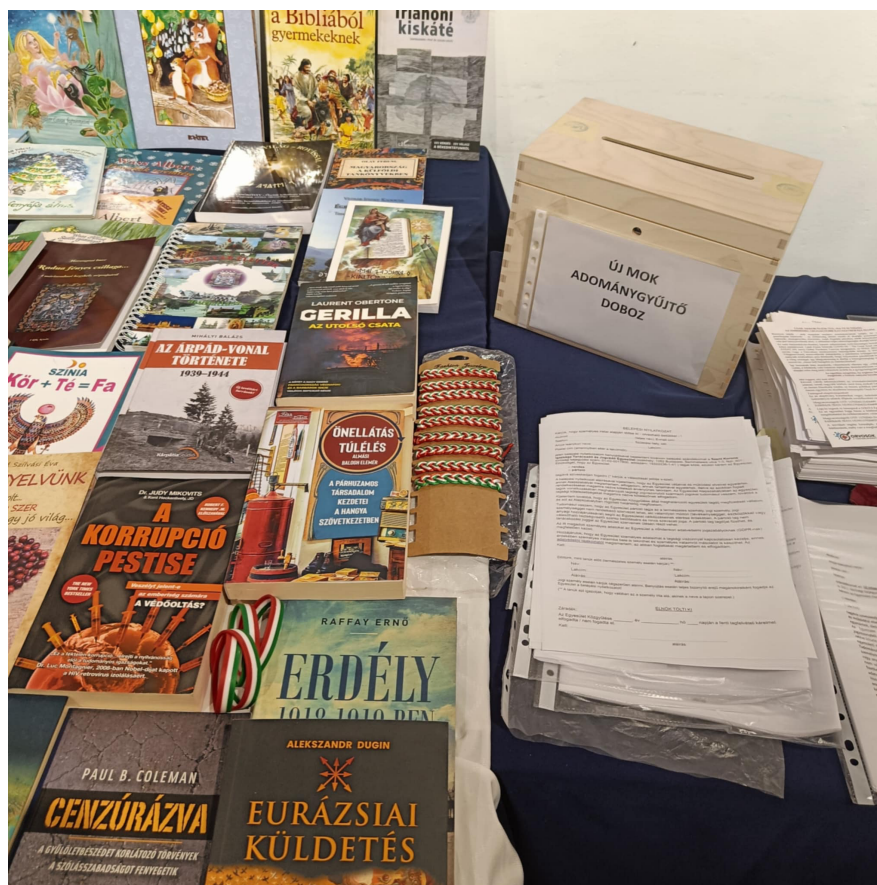
A program fővédnöke Dr. Tamasi József belgyógyász főorvos és természetgyógyász volt, aki az esemény „szakmai” arculatát biztosította. Rajta kívül Dr. Pócs Alfréd traumatológus validálta a rendezvényt. A meghívott előadók között külföldi kutatók és orvosok (Dr. Helena Kerenn, Dr. Heiko Schöning) is szerepeltek, akik az oltások és a járványügyi intézkedések kritikájára építették előadásaikat, miközben alternatív gyógyászati megoldásokat népszerűsítettek, amelyek jellemzően a saját termékeik, programjaik voltak. A programok között a járvány egészségpolitikai és társadalmi hatásainak kritikája dominált, különös hangsúllyal az oltások lehetséges mellékhatásaira és a hivatalos intézkedések megkérdőjelezésére. Ebben a narratívában egy erős kormánykritikus álláspont volt tetten érhető. Ezen kívül kifejezetten a német nyelvű előadók emelték ki a háttérhatalmak kártékony szerepét (2. fotó).

2. fotó - Egy összeesküvés-elméletet bemutató ábra, amely azt sugallja, hogy különböző nemzetközi szervezetek, vállalatok és személyek szándékosan manipulálják az egészségügyi válságokat. Az ábrán szereplő elemek – például a CIA, biotechnológiai Novavax, Emergent Biosolutions) és ismert személyek – közötti összekapcsolódások a "hamisított egészségügyi krízisek" állítólagos létrehozására utalnak. Az ábra középpontjában a "National Resilience" áll, amelyet a rendszer központi elemének ábrázolnak. Saját fotó a konferenciáról.

Az előadások szüneteiben különféle árusító standok jelentek meg, ahol az Új MOK ³²kiadványai, az előadók saját könyvei, valamint ősmagyar történelemmel kapcsolatos könyvek is elérhetőek voltak (3. fotó).

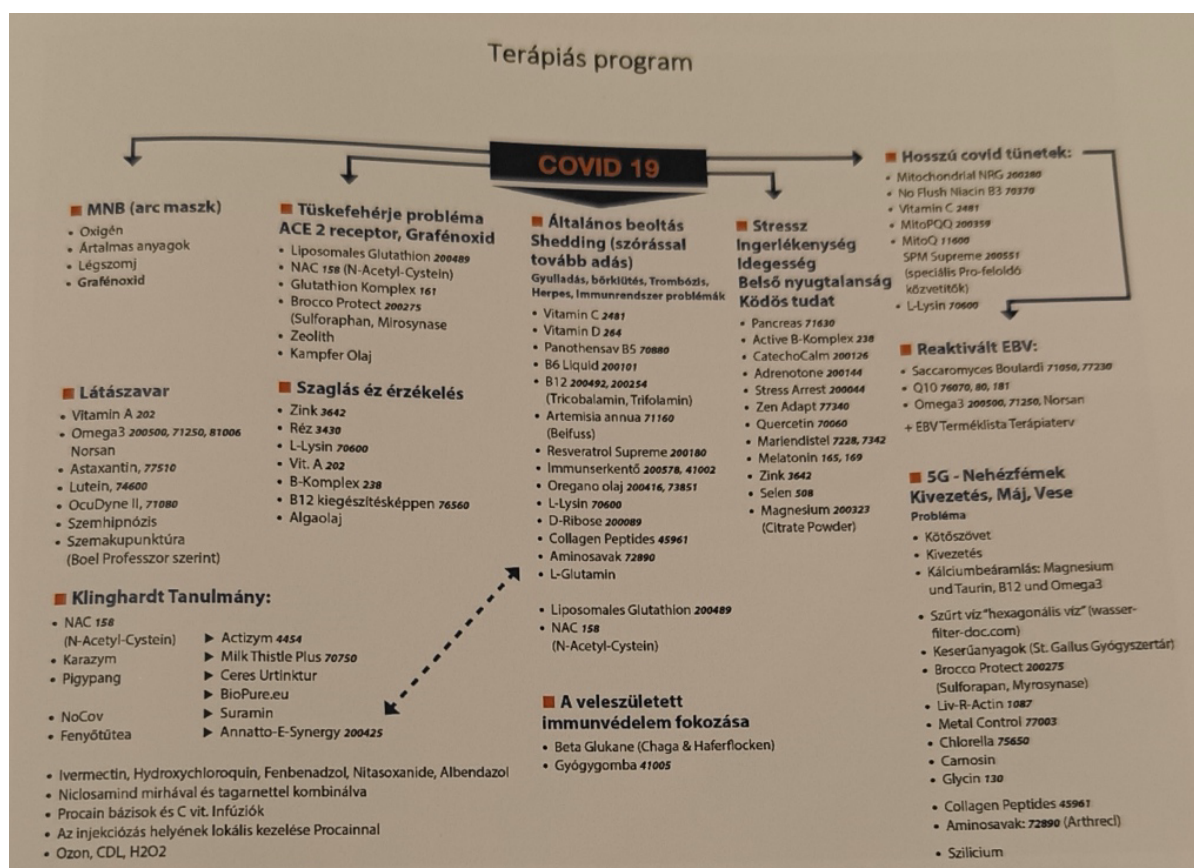
³² Forrás: <https://ujmok.hu/> Letöltve: 2024.12.31.

3. fotó - A konferencián árusított történelmi és konteós tartalmakat terjesztő könyvek. Saját fotó.

Ezen felül étrend-kiegészítők,³³ alternatív gyógyászati diéták és kezelési módszerek népszerűsítése is zajlott, amelyek szorosan illeszkednek a konferencia célközönségének érdeklődéséhez (4. fotó).

³³ Például: <https://myduolife.com/index.html> Letöltés: 2024.12.15.

4. fotó- A képen a "Posztvakcinális szindróma" című dokumentum egy részlete látható. Ebben a német Expert Council (Helena Krenn) által írt és az Új MOK (Dr. Tamasi József) által magyarra adaptált, terapeutáknak szóló dokumentumban olyan eljárások gyűjteménye található, ami elmondásuk szerint segít a COVID-19 oltás mellékhatásait kezelni. Ez a dokumentum jó példa arra, hogyan keveredik az evidencia alapú medicina a kutatásokkal nem alátámasztott eljárásokkal a praxisukban.

Az eseményt az alábbi szervezetek támogatták: a Caraka Alapítvány melynek székhelye ugyanott van, ahova Dr. Tamasi József cége³⁴ is be van jegyezve, a Szent Korona Igazsága Tanácsadó és Jogvédő Egyesület (SZKITA Egyesület), aminek Dr. Pócs Alfréd az elnöke és az Egyesítsük Erőinket Mozgalom mely szintén Tamasihoz kapcsolódik, ahogy azt a honlap „zászlóvivőink” menüpont alatt is látni lehet, valamint a Magyarok Világszövetsége (3. ábra a 42. oldalon).

A konferencia látszólagos tudományos keretei ellenére az esemény intézményesült formában legitimálja a tudományos konszenzustól eltérő gondolatokat. A rendezvény fő céljai között szerepelt az egészségpolitikai intézkedések kritikája, a védőoltásokkal és szűrővizsgálatokkal szembeni szkepticizmus („szemfelnyitás”) és a globális egészségügyi szervezetek (pl. WHO) szerepének megkérdőjelezése. Az esemény emellett közösségi térként is funkcionált, ahol a tudománysskeptikus és oltásellenes, járványtagadó résztvevők megerősítést nyerhettek nézeteikben. A konferencia nem csupán szakmai előadások helyszíne volt, hanem kereskedelmi platformként is működött, ahol az alternatív gyógyászat képviselői termékeiket kínálták, ezáltal a tudományos diskurzus és a gazdasági érdekek összefonódását is érzékeltetve.³⁵ Az esemény szervezési keretei – beleértve a zárt regisztrációs folyamatot és az utolsó pillanatban megküldött

³⁴ A Caraka Alapítványon kívül az Új MOK és az Orvosok a Tisztánlátásért egyesület is ugyanezen van bejelentve.

³⁵ Lásd Fayuna és munkatársai tanulmányában bővebben. Forrás: https://politicalcapital.hu/pc-admin/source/documents/PC_Tanulmany_AlszentAntikapalistak_2022_02.pdf Letöltve: 2025.01.02.

visszaigazolásokot – a résztvevők számára egy exkluzív, "belterjes" klub érzését keltették, ami tovább erősítette az alternatív közösségi identitást.

5.4.1 Magyarok Országos Gyűlése (MOGY)

A Magyarok Országos Gyűlése (MOGY) egy tíz éve fennálló hagyományörző és közösségi esemény, amely a magyar kultúra, történelem és hagyományok ápolását tűzi ki célul. A 2024-es gyűlést Ópusztaszeren rendezték meg augusztus 17-20 között, ahol a családi hangulat mellett a résztvevők számára változatos programokat kínáltak. Az itt megfordulók a fentebb bemutatott konferencia résztvevőihöz képest fiatalabbak, jellemzően 40-50 éves kor közöttiek voltak. A nemek aránya ezen az eseményen kiegyenlített volt. Mivel a legtöbb korosztály számára is kínált izgalmas programokat a gyűlés (harci bemutatók, játszóházak és kézműves udvar), ezért több fiatal és gyerek is megjelent. A rendezvény középpontjában a hagyományok őrzése és közösségépítés állt, de emellett helyet kaptak egészségügyi, társadalmi és alternatív nézeteket bemutató programok is.

5.4.2 Főbb programok és tematikák

A rendezvény programjai különféle tematikus sátrak köré szerveződtek, azon túl, hogy a látogatók 4 napon keresztül az Ópusztaszeri emlékparkba is beléphettek.

1. Hagyományörzés és kultúra

A Korok Utcáján látványos történelmi élőképek, jurták, hagyományörző bemutatók és harcművészeti programok zajlottak. A résztvevők a magyar történelem különböző korszakait élhették át.

2. Egészségügyi témák és alternatív gyógyászat – Gyógyító Falu

A Gyógyító Faluban az alternatív gyógyászat, a preventív medicina és az étrend-kiegészítők álltak a fókuszban. Itt találkozhattunk az aura gyógyítással, a reiki masszázssal, kristály energiák és frekvenciák használatával, de helyet kapott hagyományos gyógymasszázs is.

3. Az Egyesítsük Erőinket Mozgalom (EEM) előadása

Az EEM sátra volt az egyik központi helyszín, ahol a programok hat fő tematika köré szerveződtek:

- **Hagyományos orvoslás és a WHO politikájának kritikája:** itt az előadók azt a fő üzenetet közvetítették, hogy nincs szükség túlságosan specializált orvosi szakterületekre (elegendő a sebész a belgyógyász és a pszichiáter), sokkal inkább a holisztikus szemléletű háziorvosokra és preventív megoldásokra kellene helyezni a hangsúlyt, ami eddig a pontig bizonyos tekintetben nem is minősíthető áltudományos tartalomnak és nem vált ki egy „kívülállóból” ellenérzést.

- **Háttérhatalmak és gyógyszergyártók szerepe:** az előadásokban elhangzott, hogy a kötelező oltások és tesztelések mögött a gyógyszeripar gazdasági érdekei húzódnak meg, amelyek veszélyeztetik az embereket. Itt meghallgathattunk egy történetet, miszerint egy bizonyos növény Dél-Amerikában, a csucsuaszi³⁶, egy bizonyítottan – amire nem érkezett valós bizonyítás az előadótól - kiváló gyulladáscsökkentő, de amikor ezt megtudta a Merck Co.,³⁷ felégette ezt a területet, mivel így nem juthattak mások hozzá, ezáltal rákényszerítve a társadalmat a saját gyógyszereire. Ez a történet heves reakciót váltott ki a hallgatóságból, többek hüledeztek („jaj istenem”, „a szemetek”), felkiáltásokat tettek. Ebben az estben igazán kívülállónak éreztem magam és azon kaptam magam, hogy akarva-akaratlanul én is véleményt nyilvánítok - legalábbis mimika szintjén -, hogy ne lógiak ki a tömegből.
- **Politikai és vallási narratívák:** a háttérhatalmak, a globális és helyi politikai rendszerek szerepéről, valamint a világvallások társadalmi befolyásáról szóló előadások a magyar értékrend és ősi hagyományok elnyomásának kérdését feszegették. Ez olyan utalások alapján volt tetten érhető, mint például a katolikus egyház fejére, a pápára „zsírdiszó”-ként hivatkoztak, és hasonlóképpen utaltak Orbán Viktorra is. A politika egy másik aspektusa is jelen volt az EMM sátrában: „*az egyetlen rendes politikus, aki érti a járványkezelést*”, Torockai László a Mi Hazánk Mozgalom elnöke, akinek az előadása (Dr. Tamasién kívül) pótszékezett teltházzal zajlott.
- **Áltudományos tartalmak:** az előadások során az oltások, szűrővizsgálatok, GMO, az 5G és más technológiák társadalomra gyakorolt káros hatásait hangsúlyozták, amelyeket „programokként” definiáltak, a társadalom szándékos kontrollálására. Az előadások sorrendisége pedig „hozzásegítette” a gyanútlan hallgatóságot ahhoz, hogy lebontsa a fejében az összeesküvés elméletek és a valóság közötti vékony határt. Az összeesküvés elmélet (vagy konteó) fogalmáról az előadók egy teljesen pozitív, legitim, „valóságról” alkotott képet leíró műfajként beszéltek.

³⁶ A hivatalos növény: *Maytenus laevis*

³⁷ Forrás: <https://www.merck.com/> Letöltve: 2025.01.03.

- **Visszatérés az ősi értékekhez:** az előadások, mintegy megoldásként hivatkoztak a hagyományos vallási és táplálkozási szokásokhoz való visszatérésére. Ez elmondásuk szerint összhangban van a preventív medicinával és az egészséges életmóddal, illetve az „ösvallásunkkal”. Nem meglepő módon a már korábban bemutatott kulcsemberek által árusított „egészségvédő” természetes anyagokat tartalmazó készítmények és a hozzájuk tartozó programok is ezt a szellemiséget tükrözik.

4. Szkíta önkormányzatok megjelenése

A szkíta önkormányzatok térnyerése számomra igazán új jelenség volt. A kezdeményezés erősítette a hagyományörző identitást, hangsúlyozva a szkíta-hun-magyar eredetet és az önrendelkezés eszméjét. Ezek a szervezetek a nemzeti összetartozást és a helyi közösségek megerősítését szorgalmazták. A szkíta önkormányzatokat a SZKITA Egyesület támogatja, aminek vezető alakja szintén Dr. Pócs Alfréd (5. fotó) Az Egyesület a szkíta etnikum politikai legitimációját tűzte ki célul (miután az MTA elutasította kérvényüket, ami arra vonatkozott, hogy a szkítákat kisebbségként fogadja el a bizottság³⁸). A szkíta önkormányzatok felállítása mellett ezen a szervezeten keresztül is buzdít a WHO és a nyugati orvoslás ellen.

5. Fotó - A szkíta önkormányzatok brossúrája. Saját fotó.

³⁸ Forrás:

https://hvg.hu/itthon/20231129_Az_MTA_szerint_ketezer_eve_nem_leteznek_szkita_itthon_megis_vannak_a_parlament_akar_el_is_ismerheti_oke_kisebbsegkent Letöltve:2025.01.01.

6. Fotó - Dr. Pócs Alfréd a MOGY-on az EEM sátorban tartja előadását a szkíta önkormányzatokról. Saját fotó

5. Kézműves és kulturális vásár

A rendezvényen a Kézműves utcában kézműves termékek, természetgyógyászati kezelésekhez kapcsolódó áruk, könyvek és étrend-kiegészítők is megvásárolhatók voltak. Az előadók saját termékeiket és könyveiket is népszerűsítették.³⁹

A MOGY rendezvényén a belépő összesen 6000 forint volt, amely az összes napra biztosított hozzáférést. Az első három nap során elsősorban az EEM (Egyesítsük Erőinket Mozgalom) programjai iránt érdeklődtem, mivel ezeknél volt lehetőségem részletesen vizsgálni a tartalmakat, a közönség összetételét és reakcióit. A beilleszkedés nem volt egyszerű, mivel az EEM közössége zárt és bizalmatlan az újonnan érkezők iránt, különösen az olyan „zöldfülű” érdeklődőkkel szemben, mint amilyen én is voltam. Ezzel szemben a MOGY hagyományőrző szegmense sokkal nyitottabbnak bizonyult.

Már a kezdetekkor éreztem, hogy az autonómia és a hagyományőrzés kulcsszerepet játszik az esemény résztvevőinek életében, ami az öltözködésükben is megjelent. A „régimagyar” kultúrához való kapcsolódás fontos érték volt számukra, ami a beszélgetésekben és az elhangzott előadások „fájdalompontjaiban” is visszaköszönt. Ennek feltérképezése során egy különösen érdekes személyhez kapcsolódtam: egy keramikus művészhez, aki hagyományos, bronzkori mintázatú kerámiákat készít kézzel, korong és egyéb modern segédeszközök nélkül. Az utolsó napomat vele töltöttem, ahol nemcsak a kerámiakészítés folyamatát tanulhattam meg, hanem a rendezvény hagyományőrző arcát is alaposabban megismerhettem.

5.4.3 A kulcsinformátor – Irma

Az anonimitás megőrzése érdekében nevezzük a keramikust Irmának. Irma a kezdetektől fogva a MOGY oszlopos tagja, emellett rendszeresen részt vesz más hagyományőrző eseményeken is, például a Kurultájon. Minden rendezvényen ott alszik és árusítja saját készítésű portékáit, melyek régészeti leletek alapján készülő bronzkori edények és használati tárgyak sokasága. A vele töltött nap során megismertem Irma „fesztiválos” szociális hálóját, ahogy ő maga fogalmazott. A környezetében folyamatos mozgás volt: kézműves fagyaltkészítők, sámándobkészítők és nemezes mesterek látogatták meg, étellel, itallal kedveskedtek neki, miközben az aznapi forgalom értékeléséről és a szervezési hiányosságokról is beszélgettek. Irma közvetlensége, sokszor puritánsága és határozottsága, ahogyan engem is tanított a marokédény készítésére, megerősített abban, hogy kérdéseimre őszinte válaszokat fog adni.

A beszélgetés során rákérdeztem néhány jelenségre korábbi megfigyeléseim pontosítása céljából. Ilyen volt például az „áldás” köszönési forma, amelyet sokan használtak a rendezvényen. Irma elmagyarázta, hogy ez a gesztus szorosan kapcsolódik az ősmagyar kultúra spiritualitásához és ez nem más, mint egy köszönés, amelyet komolyan kell adni és fogadni, de ami a legfontosabb, hogy lennie kell konkrét tartalmának. Kérdeztem továbbá a sok résztvevő által viselt egyenlő szárú kereszt szimbólumáról is. Irma kifejtette, hogy ez az „őskeresztény hitvilághoz” kötődik, vagyis értelmezésében a Jézus előtti ősi „kereszténységhez”, amelyet szerinte a szkíták is gyakoroltak. Ez az egyenlőszárú kereszt pedig az áldást adó kezek szimbolikájának megtestesítése és nem összekeverendő a „szenvető Jézussal”, melyet a megszokott keresztábrázolás demonstrál.

³⁹ Természetesen a szemfülesek egy kis kumiszt is tudtak maguknak szerezni.

Amikor a EEM előadásaira tereltem a szót, és arról érdeklődtem, hogyan vélekedik arról, hogy több előadó saját termékeit (pl. étrend-kiegészítők, természetgyógyászati kezelések) népszerűsíti, határozott elutasítással válaszolt. Véleménye szerint: *„Ezek az emberek csak a saját hasznukat hajtják, és eltérnek a tradicionális értékektől, amit megvetek.”* Ez a kijelentés számomra egyfajta szakadásra utalt, amely a MOGY két arcát mutatja: egyrészt a profitra törekvő, manipulatív áltudományos oldalra, amelyhez az EEM előadóinak egy része tartozik, másrészt a spirituális hagyományőrző közösségre, amely elutasítja az előbbi tevékenységét.

Később kérdeztem az oltásokról is. Irma oltásellenes álláspontot képvisel, ugyanakkor nem ítélik meg mások döntése felett. Ez az megengedő hozzáállás meglepett, ami vélhetőleg látszott is rajtam. Ennek nyomán úgy fogalmazott, hogy szerinte mindenkinek a saját felelőssége eldönteni, beadatja-e az oltást, és fontos, hogy ezzel senki ne veszélyeztesse a környezetét. Példaként említette, hogy ő a járvány időszakában egy szőlőbirtokra vonult vissza, minimalizálva a vásárlásait és a társas érintkezéseket. Életmódja részeként saját maga termeli meg az élelmiszereit vagy kistermelőktől vásárol, mert meggyőződése, hogy a természetes, helyi alapanyagok fogyasztása erősíti az emberi szervezet ellenállóképességét.

A beszélgetés végén politikai kérdéseket is érintettem, különösen Toroczkai László, a Mi Hazánk Mozgalom elnökének felszólalását az EEM sátorban. Erre Irma az *„egyik kutya, másik eb”* megjegyzéssel reagált, kifejtve, hogy a pártok valójában rátelepednek az emberekre, és nem a társadalom érdekeit képviselik, hanem saját céljaikat szolgálják.

A nap végére, egy bronzkori mintájú marokedénnyel (7. fotó) és számos tapasztalattal gazdagodva jutottam arra a következtetésre, hogy a MOGY-nak valójában két arca van. Az egyik oldalon a profitra törekvő, manipulatív áltudományos közeg áll, amely leginkább az EEM sátor előadóihoz kapcsolható. A másik oldalon viszont a spirituális hagyományőrző közösség, amelyik autonómiára és a tradicionális értékek megőrzésére törekszik, miközben kritikusan viszonyul az előbbi csoport tevékenységeihez. Ez a kettősség meghatározta a terepmunkám tapasztalatait, és rávilágított arra, hogy a MOGY egyszerre kulturális ünnep és alternatív társadalmi platform, ami egyes szereplőknek az üzletet jelenti.

*7. fotó - Saját kerámia edény készítése a MOGY-on, miközben az előadásokat hallgattam és Irmával beszélgettem.
Saját fotó.*

5.5 Fájdalompontok azonosítása

Mindkét eseményen – a VI. Nemzetközi COVID Konferencián és a MOGY-n – a narratívákban olyan sérelemponthoz jutottam, amelyekre az előadások vagy közvetlenül reflektáltak, vagy éppen a vélt vagy valós félelmek további felerősítése volt a céljuk. A résztvevők körében ezek a témák kerültek előtérbe:

1. Elvesztett autonómia

A résztvevők erősen kifogásolták, hogy a kormány, a média, a tudósok és különféle szervezetek befolyásolják az egyének életét, ezáltal csorbítva döntési szabadságukat. Úgy érzik, hogy a szabályozások nem veszik figyelembe az egyéni szempontokat, és nem biztosítanak kikapukat. Gyakori félelemként merült fel a digitális állampolgárság bevezetése, a készpénzhasználat visszaszorítása a kötelező szűrővizsgálatok és a védőoltások.

2. Csalódás és frusztráció az egészségügyben

A magyar egészségügygel kapcsolatos csalódottság több résztvevőnél megfogalmazódott. A leggyakoribb panaszok között szerepelt a késői kezelések miatti frusztráció, valamint az, hogy a rendszer nem a holisztikus szemléletet követi, hanem csupán az adott problémát kezeli, figyelmen kívül hagyva az összefüggéseket. A csalódottságot és zavart helyzetet tovább erősíti a rendszer bonyolult működése, amelyet sokszor nem értenek a páciensek, és az egészségügyi intézmények iránti bizalmatlanság.

3. Politikai exploitáció

A résztvevők jelentős része úgy érezte, hogy a politika nem képviseli valódi érdekeiket. Kifejezték azt az aggályukat, hogy a politikai pártok csupán a szavazataik maximalizálására használják őket, miközben érdemi segítséget és támogatást nem nyújtanak, ezalól valamelyest kivételt képez a Mi Hazánk Mozgalom.

4. A média átpolitizálása és erőszakos digitalizáció

A résztvevők körében gyakori volt a média átpolitizáltságával kapcsolatos panasz, amely a közvélemény formálását és a valós információk elérhetetlenségét nehezíti meg. Ezzel párhuzamosan az erőszakos digitalizáció is aggodalmat keltett, mivel paradox módon egyszerre érezték annak ellenőrizhetetlenségét és ellenőrző jellegét.

5. Az oktatás hiányossága

A résztvevők kiemelték, hogy a magyar oktatásban nincs szabad tankönyvválasztás, és hiányoznak azok a tantárgyak, amelyek a „magyarság valódi mélységeit” közvetítenék a fiatal generációk számára.

6. A magyar kultúra rombolása és globalizálódása

A résztvevők szerint sem az oktatási rendszer, sem a politika nem fordít kellő figyelmet a magyar kultúra megőrzésére. A globális kulturális hatások térnyerése miatt úgy érzik, hogy a magyar gyökerek és hagyományok lassan elvesznek, ami a nemzeti identitás gyengüléséhez vezet.

7. Jó minőségű hazai élelmiszerek hozzáférhetősége

A résztvevők véleménye szerint az egészségmegőrzés, a preventív szemlélet és az orvosi ellátások minimalizálása szempontjából kulcsfontosságú lenne a jó minőségű, tápanyagokban gazdag hazai élelmiszerek hozzáférhetővé és megfizethetővé tétele. Ezt alapvetésnek tartják az egészségük fenntartásához.

A MOGY-on számos visszatérő médiummal, kulcsfigurával és szponzorral találkoztam (3. ábra).

3. ábra - Tudományszkeptikus szervezetek melyek megjelentek mindkét helyszínen. Saját készítésű ábra a szervezetek honlapja és terepkutatás alapján

5.6 Hogyan nyilvánul meg a tudományszkeptikusság a két vizsgált terepen?

A tudományszkeptizmus megnyilvánulásának leírását két kategóriára osztottam, így tartalmi és szerkezeti aspektusból fogom őket bemutatni.

5.6.1 Tartalmi elemek összefoglalása

A tudományскеpticizmus tartalmi elemei a terepkutatás során jól tetten érhetőek voltak, különösen olyan témákban, amelyek közvetlenül érintik az egészségügyet, a technológiai fejlesztéseket és az élelmiszertermelést. Az egyik legmarkánsabb elem a COVID-19 és egyéb járványok tagadása, ahol a résztvevők a hivatalos járványügyi adatok hitelességét vonták kétségbe, tagadva a járvány veszélyességét. Ehhez szorosan kapcsolódik az oltásellenesség, amely nemcsak a COVID-19 vakcinákra, hanem más, kötelező gyermekoltásokra is kiterjed. Az oltások elutasítását gyakran az egészségügyi kockázatokkal és a gyógyszeripar gazdasági érdekeivel magyarázzák. Hasonló okokkal magyarázva buzdítanak a szűrővizsgálatok ellen is.

Az egészségüggyel szembeni csalódottság szintén központi sérelempontként jelent meg. A rendszer hiányosságai közül kiemelkedett a holisztikus szemlélet hiánya és az orvosi túlspecializáció, amelyet a résztvevők a teljes emberi szervezet figyelmen kívül hagyásának tekintenek. Emellett a technológiai és élelmiszeripari fejlesztések, mint a GMO és az 5G technológia, erős ellenállást váltottak ki, mivel ezeket egészségkárosító hatásúnak és „beprogramozottnak”, illetve egészségkárosítónak tartják, abban az összefüggésben, hogy nagy gyógyszergyáraknak ezeknek a kezelése jelenti a hasznot. Az importált, tömegtermelt élelmiszerek iránti bizalmatlanság szintén kiemelkedő volt, mivel a résztvevők szerint ezek nemcsak az egészségre ártalmasak, hanem aláássák a magyar gazdaságot is. Ennek megfelelően a helyi termékek és a fenntartható mezőgazdaság előnyben részesítése központi követelésként jelent meg.

5.6.2 Szerkezeti elemek összefoglalása

A tudományскеpticizmus szerkezeti elemei gyakran a logikai és érvelési hibák, valamint a szakmai hitelesség megkérdőjelezése mentén jelentek meg. Az egyik leggyakoribb jelenség a téves következtetések alkalmazása, ahol a bonyolult tudományos folyamatokat leegyszerűsítve értelmezték, ami félrevezető eredményekhez vezetett (például az 5G működése). Ezt tovább súlyosbította, hogy a résztvevők és előadók gyakran összekeverték a korrelációt és a kauzációt, például azt feltételezve, hogy az oltások elterjedése és egyes betegségek gyakoribbá válása már ok-okozati bizonyíték.

A tudományos intézményekkel és döntéshozókkal szembeni bizalmatlanságot erősítette a felbujtás és vádaskodás orvosok, politikai döntéshozók, valamint a WHO és az EU ellen. Később ezen intézmények diszkreditálását használták egy általuk hozott döntés érvénytelenítésére, anélkül, hogy szakmai vitát nyitottak volna. Az érvelésükben gyakran használták az ugyanarra a szóra vonatkozó alternatív definíciókat, például a „járvány” fogalmát, amelyet ők kizárólag a történelmileg nagy halálozással járó eseményekre alkalmaztak.

Az áltudományos tartalmak tudományos köntösbe bújtatása szintén jellemző volt. Az előadók sok esetben tudományosnak tűnő érvekkel próbálták alátámasztani állításaikat, amelyek azonban nem állták meg a helyüket a szakmai vizsgálat során. Ezt kiegészítette a demagóg hatalomérvényesítéssel felruházott retorika, ahol az előadók saját doktori vagy szakmai státuszukat használták fel, hogy hitelesítsék az egyébként alaptalan vagy félrevezető állításaikat. Mondandójukat pedig retorikai eszközökkel ruházták fel, például megfélemlítés, túlzó hatásszünet, költői kérdések.

A rendezvény előadásainak egy része szakmai keretben zajlott, de több esetben is megfigyelhető volt, hogy az előadók tudományos tényeket saját narratívájukba illesztve

mutattak be. Például egyes oltások hatásmechanizmusát, hatóanyagokat és azok mellékhatásait helyesen prezentálták, azonban azokat kontextusból kiragadva, öncélú módon értelmezték. Az előadások végén gyakran saját termékeik vagy alternatív kezeléseik promóciójára helyezték a hangsúlyt, ami összefonódást mutat a gazdasági érdekekkel.

Az áltudományos és összeesküvés-elméletekre épülő előadások kihangsúlyozták a „háttérhatalmak” működését, valamint a „mainstream” tudomány és politika kritikáját. Az előadók narratívája szerint az ilyen információk nem elfogadása „a hatalmat” szolgálja, míg a konteók „igazságként” jelennek meg. Ez a megközelítés összefüggő narratívát teremtett, amely a hallgatóság számára nehezebbé tette a releváns és hiteles információk elválasztását a félrevezető tartalmaktól.

Érdeemes kiemelni, hogy politikai pártok is megjelentek a rendezvényen. Az előzetes feltételezésemmel szemben, miszerint az itt összegyűlők kormánypárti elkötelezettségűek, nagyon hamar kiderült számomra, hogy ez a feltételezés nem helytálló. A megfigyelések szerint az előadásokon mind az előadók, mind a közönségkérdések egyértelmű és éles kritikát fogalmaztak meg a kormánnyal szemben. Bírálataik középpontjában a kötelező Covid-vakcinák beadásának elrendelése állt, amit túlzott intézkedésnek tartottak. Továbbá kifogásolták, hogy a kormány járványként kezelte az említett vírust, miközben – véleményük szerint – az csupán egy enyhébb lefolyású, nem halálos betegség volt. A közönség zöme nyitottan és kritikátlanul fogadta az előadásokat, különösen azokat, amelyek egyszerű, közérthető válaszokat kínáltak összetett társadalmi és egészségügyi problémákra. A programok hatása abban rejlett, hogy egy koherens narratívát nyújtottak, amely összekapcsolta az egészségügyi, politikai és társadalomkritikát a hagyományőrzéssel és az alternatív gyógyászat támogatásával.

5.7. Fájdalompontokra való reakciók

A terepkutatás során feltárt fájdalompontok szorosan összefonódnak a résztvevők vallási, politikai, oktatási és médiafogyasztási meggyőződéseivel. Az alábbiakban bemutatom, hogyan jelennek meg ezek a pontok az egyes területeken és miként formálják az érintettek attitűdjeit.

Az oktatás területén a fájdalompontok közt a leszabályozottságát és a nemzeti identitás oktatásnak negligálást érzékelték. Az résztvevők igénylik az alternatív oktatási intézmények és programok meglétét, amelyek hagyományőrző értékeket képviselnek, például a magyar harcművészeteket. Az oktatási rendszer kapcsán az orvosi képzések holisztikus szemléletének hiányát is kritizálták, amely véleményük szerint hozzájárul az egészségügy problémáihoz. A helyi élelmiszerek előállítását és a fenntartható gazdálkodást népszerűsítő oktatási programok szintén fontosak a résztvevők számára.

A **politika** területén az autonómia elvesztése volt a leggyakoribb sérelem. A résztvevők úgy érezték, hogy a kormányzati szabályozások, például a kötelező védőoltások, a készpénzhasználat visszaszorítása és a digitális állampolgárság bevezetése csorbítja döntési szabadságukat. A politikai pártokkal kapcsolatban erőteljes bizalmatlanság fogalmazódott meg; a résztvevők szerint a pártok csupán szavazatokat maximalizálnak, miközben érdemi támogatást nem nyújtanak. Ez a politikai kiábrándultság gyakran alternatív politikai mozgalmak támogatásához vezetett (például Mi Hazánk Mozgalom), különösen olyan csoportokhoz, amelyek az autonómiát és a nemzeti értékeket hangsúlyozzák.

A **vallási** meggyőződések szempontjából a résztvevők gyakran a vallási közösségekben kerestek stabilitást és erkölcsi iránymutatást. Az egyház jelenlegi strukturális felépítését és tanainak egy részét nem fogadják el. Ezért inkább az ősmagyar hitvilágot és a szkíta hitéletet választják, amelyek különösen hangsúlyozzák az autonómiát. Az alternatív gyógyászat és a holisztikus megközelítések iránti kereslet is összekapcsolódott a spirituális értékekkel. Ezen túlmenően a magyar kultúra globalizálódása elleni tiltakozás is gyakran vallási alapokon nyugodott, mivel a résztvevők a hagyományok megőrzését és a vallási gyökerek védelmét tartották fontosnak.

A **média** szerepe kiemelkedő volt a fájdalompontok erősítésében. A résztvevők gyakran kritikusan viszonyultak a média átpolitizáltságához, amely szerintük a közvélemény manipulálását szolgálja. Az alternatív médiaplatformok népszerűsége növekedett, mivel ezeket a „független” információk forrásának tekintették. Az álhírek és az összeesküvés-elméletek azonban tovább erősítették a tudomány és az egészségügy iránti bizalmatlanságot. A média nemcsak az egészségügyi rendszerrel és az oktatással kapcsolatos kritikák közvetítésében játszott szerepet, hanem az autonómia elvesztése és a kultúra globalizálódása elleni narratívák terjesztésében is.

5.8 Kiegészítési javaslatok egy jövőbeli kvantitatív kutatáshoz a tudományszkepticizmus pontosabb megértése érdekében a terepmunka eredményei alapján

A terepmunka eredményei számos olyan dimenziót tártak fel, amelyek beépítésével egy kvantitatív kutatás (akár egy külön álló kutatásban, ami csak erre vonatkozik vagy akár a tudósokba vetett bizalmat vizsgáló nagymintás kutatásokban, mint Ipsos, vagy ESS) árnyaltabb képet nyújthatna a tudományos bizalmat befolyásoló tényezőkről. Ezek közül kiemelkedik a társadalmi sztereotípiák és reprezentációk szerepe, különösen a tudomány férfi-dominált ábrázolásának elidegenítő hatása. Ennek vizsgálatához olyan kérdéseket lehetne illeszteni, mint például: *„Mit gondol arról, hogy a tudományos közösség, tudósok, a Magyar Tudományos Akadémia törekvései képviselik-e az Ön társadalmi csoportját?”*. Fontos lenne továbbá a tudományos kommunikáció érthetőségének és hozzáférhetőségének vizsgálata. A terepmunka során tapasztalt kritikák – például a tudomány elitista jellege – arra utalnak, hogy a kommunikációs stratégiák meghatározó szerepet játszanak a bizalom alakulásában. Ezért hasznos lehet olyan kérdések beiktatása, mint: *„Mennyire találja érthetőnek a tudományos kommunikációt a médiában?”* vagy *„Véleménye szerint hazánkban a tudósoktól hiteles tudományos információhoz jut hozzá?”*

Az egészségügyi rendszerrel kapcsolatos elégedettség szintén lényeges dimenzió. A kvalitatív kutatás során az egészségügy holisztikus szemléletének hiánya és a késői kezelések miatti frusztráció gyakori sérelempontként jelent meg. Ennek kvantitatív vizsgálatához hasznos lenne feltenni a következő kérdést: *„Mennyire elégedett jelenlegi magyar egészségügyi rendszer átláthatóságával és elérhetőségével? (Gyors és pontos információkat kap?)”*

A politikai polarizáció hatása is fontos a tudósokba vetett bizalom szempontjából. Az alternatív narratívák térnyerése, valamint a politikai és tudományos érdekek összefonódásának érzete erősíti a bizalmatlanságot. Ennek vizsgálatához például a *„Egyetért-e azzal az állítással, hogy a tudományt politikai érdekek befolyásolják?”* kérdés alkalmazható.

Végezetül a vallási és kulturális meggyőződések, valamint a médiafogyasztási szokások vizsgálata is fontos irány lehet. A kvalitatív eredmények rámutattak, hogy az alternatív médiára támaszkodó csoportok gyakran bizalmatlanok a mainstream tudományos kommunikációval szemben. Ennek feltárására a következő kérdés javasolt: *„Milyen forrásból tájékozódik tudományos kérdésekről? és „Mennyire tartja ezeket hitelesnek?”*

VI. Konklúzió

A tudósokba vetett bizalmat számos társadalmi tényező befolyásolja. A dolgozatomban bemutattam, hogy olyan dimenziók, mint az oktatás, politika vagy a média mind sajátos módon befolyásolják ezt a jelenséget. Továbbá, hogy a tudománnyal kapcsolatos értékekben bekövetkező változás (episztemikus - nem episztemikus) szintén hozzájárul a bizalom csökkenéséhez. Az elmúlt évtizedek során kialakult tudományszkeptikus társadalmi csoport szociodemográfiai karakterizálása fontos eszköz, hogy megértsük, mi vezet e tudománnyal kapcsolatos attitűd megjelenéséhez. Ennek hazai vizsgálata kiváltképp értékes, mert kevés hazai forrás foglalkozik a témával, és mivel a jelenséget nagyban befolyásolja számos kulturális és politikai aspektus, nem hagyatkozhatunk a többségében külföldi mintával dolgozó szakirodalomra.

Az eddigiekből fakadóan azt vizsgáltam, hogy hazánkban milyen társadalmi dimenziók befolyásolják a tudósokba vetett bizalmat. A lehető legátfogóbb kép érdekében *mixed methods* módszertant alkalmaztam. Kvantitatív analízis során vizsgáltam a magyar adatok alapján, hogy hogyan járulnak hozzá az ESS 10. válaszadók demográfiai (kor, nem, iskolázottság, jövedelem, lakóhely), kulturális és ideológiai (vallási és politikai nézetek, COVID-19-cel és háttérhatalmakkal kapcsolatos attitűd) valamint bizalmi és elégedettségi attitűdjeik (emberekben és politikusokban való bizalom, elégedettség az életükkel, egészségükkel kapcsolatban) a tudósokba vetett bizalom magyarázásához. Mivel a modellem magyarázó ereje összességében mérsékelt volt, teljes résztvevő megfigyelést végeztem az intézményesült tudományszkeptikus közösségek rendezvényein.

A kvantitatív kutatás alapján elmondható, hogy Magyarországon a demográfiai mutatók közül a nemnek, az iskolai végzettségnek és a jövedelemnek van jelentős szerepe a tudományszkeptikusok differenciálásában. A nők, az alacsonyabban iskolázottak és az alacsonyabb jövedelemmel rendelkezők kevésbé bíznak a tudósokban.

A terepkutatás is alátámasztotta a női dominanciát a tudományszkeptikusok között. Több női résztvevővel találkoztam, illetve a közönség soraiból felszólalók közül a nők vehemensebbek voltak. Érdekes azonban kiemelni, hogy elenyésző volt a női előadók száma. A nők felülreprezentáltságát a közönség soraiban azzal magyarázom, hogy azon témák, amiket a tudományszkeptikus közösségek gyakran érintenek (testi-lelki egészség, táplálkozás, gyermeknevelés stb.) többnyire tradicionálisan a nők „dolgát” képezik, őket foglalkoztatják jobban.

Az iskolai végzettség és a jövedelem korlátozottan volt vizsgálható a terepen, többnyire az öltözködésre, a jegyárakra és a különböző tartalmakra adott reakciókra hagyatkoztam. Alapvetően elmondható, hogy a COVID-konferencián a magasabb jegyárak és az alapvetően tudományosabb kontextus miatt inkább tehetősebb és iskolázottabb emberek voltak a MOGY-hoz képest, ahol puritánabb közönséggel találkoztam. A második helyszínen, ahol sokkal népszerűbb témákat dolgoztak fel, ráadásul nem volt drága a belépő sem, jóval többen voltak. A jövedelem tudósokba vetett bizalomra gyakorolt pozitív hatását magyarázhatja, hogy a

gazdaságilag kedvezőbb helyzetben lévők könnyebben hozzáférhetnek tudományos információkhoz, és az azokból származó előnyökhöz. Westman et al. (2018) szerint is a gazdasági egyenlőtlenségek általános intézményi bizalmatlansághoz vezethetnek, amely a tudományos közösségekre is kiterjed.

A demográfiai mutatók mellett a kulturális és ideológiai tényezők is fontosnak bizonyultak. A kvantitatív kutatás kapcsán mind a vallásosság, mind a baloldali politikai nézetek protektív tényezőnek bizonyultak a tudományszkepticizmussal szemben. Érdekes módon, a statisztikai adatok alapján a COVID-pandémiával kapcsolatos változók közül sem a fertőzés ténye, sem a kormány járványkezelése nem befolyásolta a tudósokban való bizalmat. Azonban, az oltások felvételével kapcsolatos attitűd és a háttérhatalmakban való hit erős prediktora a tudományszkepticizmusnak.

A terepkutatás során kiderült, hogy a résztvevők többsége ugyan vallásos (ami látszólag ellentmond a kvantitatív eredményeknek), de nagymértékben egyházellenes. Emellett gyakran keverednek a hitrendszerükbe a távol-keleti, spirituális, ősmagyar és korakeresztény elemek. Ez teljes mértékben egybevág B. T. Rutjens 2023-as munkájával, vagyis hogy nem maga a vallásosság, hanem a spiritualitás a tudományszkepticizmus erős prediktora.

A kvalitatív eredmények is megerősítették a jobboldali ideológia dominanciáját a tudományszkeptikus csoportoknál. Ez a megfigyelés összhangban van külföldi és magyar forrásokkal egyaránt (Farkas és mtsai., 2022, Oreskes et al., 2022). Rendkívül meglepő volt azonban, hogy az általam látogatott rendezvényeken erős kormánykritikus narratíva volt tetten érhető. A kormányellenesség oka egyértelműen a kormány járványkezelése és a kötelező COVID-19 oltások voltak. Ezt kihasználva, a Mi Hazánk Mozgalom politikusai egyre nagyobb szerepet kapnak ezeken a tudományszkeptikus rendezvényeken, mivel ezt a diskurzust a politikai térben leuralva elérhetnek új szavazókat. Ezt látványosan támogatják a tudományszkeptikus kulcsszereplők is, akik a nagyobb láthatóság, és hivatalos legitimáció érdekében Toroczka Lászlót is meghívták előadónak a MOGY-on tartott rendezvényükre.

A COVID-19 oltottság hatása a legerősebb pozitív tényezőként jelent meg az elemzésben, ami azt mutatja, hogy a tudományos közösség hitelessége és hatékony kommunikációja kulcsszerepet játszik a bizalom kiépítésében. A terepen az oltásellenesség nagyon gyakori téma volt. Többen hangosan kérkedtek az oltatlanságukkal, sőt, nagy érdeklődés mutatkozott a MOGY-on az oltatlanok társkereső táborára is. A VI. Nemzetközi COVID Konferencián az oltások mögötti politikai és gazdasági érdekekről szóló diskurzus uralkodott, amely aláássa a tudományos közösségek iránti bizalmat. Ez összhangban van Choi et al. (2023) munkájával, ami szerint a téves információk és visszhangkamrák különösen azok körében terjednek, akik eleve bizalmatlanok az intézményekkel szemben.

**ISMERETSÉGET,
BARÁTOKAT,
ÉLETTÁRSAT ÉS
HÁZASTÁRSAT
KERESEL?**

**ITT A HELYED KÖZÖTTÜNK! NE ADD FEL! TE IS KÉPES
VAGY MEGTALÁLNI A HOZZÁD VALÓ OLTATLAN
BARÁTÁIDAT ÉS AKÁR AZ ÖRÖKKÉVALÓ TÁRSADAT
IS. LÉGY BÜSZKE MAGADRA ÉS AZOKRA, AKIK
HASONLÓKÉPPEN VÉLEKEDNEK, MINT TE!**

OLTATLANOK SZEPTEMBERI ELVONULÁSA

**SZERETNÉL ÚJ ÉLETET
KEZDENI AZZAL, HOGY
MEGTALÁLD A HOZZÁD
HASONLÓ GONDOLKODÁSÚ
EMBEREKET?**

PROGRAM

- FELNÓTT JÁTSZÓTÉR, KI MIT TUD!
- PÁRVÁLASZTÁSI, ÉLETVITELI ÉS ÉLETMÓD ÉS TERMÉSZETGYÓGYÁSZ TANÁCSADÁS. ÉRTELMESEN NŐ Milyen férfit, értelmes férfit milyen nőt választ? Hol talál szerre merítési lehetőséget?
- FÉSZEKRAKÁSI PRAKTIKÁK - HOGYAN TUDSZ KEDVEZŐ ÁRON HOZZÁJUTNI EGY ÉLHETŐ VIDÉKI INGATLANHOZ?
- SÉTA A TERMÉSZETBEN, VALAMINT VEZETETT TÚRA A BÖRZSÖNYBEN
- TÁRSASJÁTEKOK, KÖZÖS FILMVETÍTÉS, ÜGYESSÉGI VETÉLKEDŐK, TOMBOLA.
- MEGHITT, ŐSZINTE BESZÉLGETÉSEK TÁBORTÚZNÁL, AMELYET CSAK ARRA ÉRDEMES EMBEREK KÖZÖTT TUDSZ LEFOLYTATNI.
- MIT JELENT AZ OLTATLANOK KLUBJÁNAK TAGJA LENNI?
- HOGYAN LEHETSZ AZ OLTATLANOK VERBANKJÁNAK TAGJA, HA BALESET ÉR NE KELLJEN EGY OLTOTTNAK VÉRERE RÁSZORULNOD, HOGY ELKERÜLD AZ ÍGY FELLEPO KOCKÁZATOT?
- WEF, WHO, X - BETEGSÉG - A VELÜK KAPCSOLATOS INFORMÁCIÓ ELJUTOTT HOZZÁD? TISZTÁBAN VAGY AZZAL HOGYAN ŰSZHATOD MEG A JÖVŐBEN AZ MRNS OLTÁST?
- SZERETNÉD KIKÜSZÖBÖLNI AZ INFLÁCIÓT? ITT A MEGOLDÁS!
- OLYAN KÖZÖSSÉG TAGJA KÍVÁNSZ LENNI AMELYIK HOZZÁD HASONLÓKBÓL ÁLL?

📅 IDŐPONT: 2024.09.27. 15 ÓRÁTÓL 2024.09.29. 16 ÓRÁIG
HELY: 2628 SZOB MALOMVÖGY TELEP 1.
RÉSZVÉTELI DÍJ: 19 900 FT. SZÁLLÁS APARTMANOKBAN ÉS FAHÁZAKBAN. AZ ÁR TARTALMAZZA AZ ÉTKEZÉST, A SZÁLLÁST, A TELJES PROGRAMOT.

8. fotó - A Magyarok Országos Gyűlésén gyűjtött szórólap, ami az „Oltatlanok szeptemberi elvonulását” reklámozza. Saját kép.

A háttérhatalmakban való hit gyakori jelenség volt a terepmunka során. Ennek meglétét személyes beszélgetések, a konferencia program szerkezete, valamint az összeesküvés-elméletekről szóló előadásoknál megfigyelhető lelkes kérdések is alátámasztották. A terepen hallott több előadás is hangsúlyozta, hogy a „háttérhatalmak” (pl.: WHO, EU, a kormány, az orvosok stb.) politikai érdekek mentén befolyásolják a tudósokat, ami aláássa a hitelességüket.

Végül, a bizalmi és elégedettségi mutatók közül, a kvantitatív vizsgálat során a politikusokban való bizalom, valamint az étellel való általános elégedettség szerepe tűnik ki, amik mind pozitívan befolyásolják a tudósokba vetett bizalmat.

Ezt a terepen tapasztaltak alapvetően alátámasztják, hiszen a résztvevők politika és politikus-ellenességet, autonómiavágyat képviseltek. Ha mégis megjelenik a politika, akkor pozitív felhangot kap és a Mi Hazánk mozgalomhoz kapcsolódik, ahogy arra az előzőekben is utaltam. Az általuk képviselt erős nemzetiesség, autonómiára való törekvés, EU-ellenesség és oltásellenesség miatt a résztvevőknek nem volt visszatetsző a jelenlétük.

Az étellel való általános elégedettség pozitív hatása a tudósokban való bizalom alakulására arra utal, hogy az elégedettek általában nagyobb bizalommal viseltetnek a társadalmi intézmények, köztük a tudományos közösségek iránt is. A terepmunka során a vallási és spirituális közösségek fontossága szembeötlő volt. A MOGY hagyományörző szekciójában résztvevők között az autonómia hangsúlyozása, valamint a spirituális gyakorlatok és az ősmagyar hitvilág előtérbe helyezése volt jellemző. A terepkutatás konklúziójaként meg kell jegyezni azt az etikai dilemmát, amivel a találkoztam mindkét helyszínen. Sokszor éreztem magam kívülállónak és éreztem azt, hogy az elhangzottak nagy részét veszélyesnek és hamisnak találom. Mindazonáltal a terepen folytatott beszélgetések során törekedtem senkinek nem kritizálni és támadni a hitét, meggyőződését és igyekeztem befogadó attitűddel jelen lenni.

A tudományba vetett bizalom alakulását befolyásoló tényezők mélyebb megértése érdekében a kvantitatív és kvalitatív elemzések együttes vizsgálata elengedhetetlen. Míg a kvantitatív eredmények széles mintán mutatták ki a tudósok iránti bizalmat meghatározó tényezőket, addig

a kvalitatív terepmunka árnyaltabb képet nyújtott arról, hogyan jelennek meg ezek a tényezők a narratívákban és az egyéni tapasztalatokban.

Így lehetővé válik a tudományszkeptikus attitűd szintjeinek elkülönítése. Nem lehet egyként kezelni azokat, akik tudás hiányában bizonytalanok néhány orvosi tanács hasznában, esetleg nem értik az 5G működési mechanizmusát azokkal, akik aktívan fellépnek a gyermekoltások ellen vagy terjesztik a „WHO háttérhatalmi szervezkedését”. A tudományszkepticizmusnak tehát több rétege figyelhető meg. Vannak, akik csak egyes tudományos eredményekkel kapcsolatban bizonytalanok, mások a számos reprodukálhatatlan tudományos eredmény miatt csalódtak a rendszer jelenlegi működésében (publikációs kényszer, profitorientált publikációs rendszer, *predatory journal*⁴⁰-ok), végül pedig vannak, akiknek már az identitását, hitrendszerük alapját képzik az összeesküvés elméletek és a tudományszkeptikus közösségek.

⁴⁰ Predatory journal: Olyan kiadványok, amelyek legitim tudományos folyóiratoknak vallják magukat, de nem megfelelőek a kiadói gyakorlataik. Ezek gyakori formái közé tartozik a szakértői értékelés biztosításának valótlan állítása, a cikkfeldolgozási díjak információinak elrejtése, a folyóirat szerkesztőbizottsági tagjainak hamis bemutatása, valamint a szerzői jogok vagy a tudományos etika egyéb megsértése. Forrás: <https://pmc.ncbi.nlm.nih.gov/articles/PMC7237319/>
Letöltve:2025.01.04.

Irodalomjegyzék

Aczél Petra (2022) A tudománykommunikáció apológiája - három nézőpontból in Krekó Péter- Fayuna Nóra (szerk.) Sarlatánok kora pp 272-283. Atheneum. ISBN: 9789635431489

Al-Asadi, M. - Tasdemir, S. (2021). Using artificial intelligence against the phenomenon of fake news: a systematic literature review in Lahby, M., Pathan, AS.K., Maleh, Y., Yafooz, W.M.S. (eds) Combating Fake News with Computational Intelligence Techniques. *Studies in Computational Intelligence*, vol 1001. Springer, Cham. https://doi.org/10.1007/978-3-030-90087-8_2

Baker, J. (2012). Public perceptions of incompatibility between “science and religion”. *Public Understanding of Science*, 21(3), 340-353. <https://doi.org/10.1177/0963662511434908>

Barakat, K., Dabbous, A., & Tarhini, A. (2021). An empirical approach to understanding users’ fake news identification on social media. *Online Information Review*, 45(6), 1080-1096. <https://doi.org/10.1108/oir-08-2020-0333>

Beck, U. (1992). Risk Society: Towards a New Modernity (M. Ritter, Trans.). *Sage Publications*.

Bogert, J. M., Buczny, J., Harvey, J. A., & Ellers, J. (2023). The Effect of Trust in Science and Media Use on Public Belief in Anthropogenic Climate Change: A Meta analysis. *Environmental Communication*, 18(4), 484–509. <https://doi.org/10.1080/17524032.2023.2280749>

Brossard, D. (2008). Media, scientific journals and science communication: examining the construction of scientific controversies. *Public Understanding of Science*, 18(3), 258-274. <https://doi.org/10.1177/0963662507084398>

Cacciatore, M., Browning, N., Scheufele, D., Brossard, D., Xenos, M., & Corley, E. (2016). Opposing ends of the spectrum: exploring trust in scientific and religious authorities. *Public Understanding of Science*, 27(1), 11-28. <https://doi.org/10.1177/0963662516661090>

Chan, C., Zhao, M., & Lee, P. (2022). Determinants of escape from echo chambers: the predictive power of political orientation, social media use, and demographics. *Global Media and China*, 8(2), 155-173. <https://doi.org/10.1177/20594364221140820>

Chan, E. (2018). Are the religious suspicious of science? investigating religiosity, religious context, and orientations towards science. *Public Understanding of Science*, 27(8), 967-984. <https://doi.org/10.1177/0963662518781231>

Choi, S., Anderson, A., Cagle, S., Long, M., & Kelp, N. (2023). Scientists’ deficit perception of the public impedes their behavioral intentions to correct misinformation. *Plos One*, 18(8), e0287870. <https://doi.org/10.1371/journal.pone.0287870>

Cinelli, M., Morales, G., Galeazzi, A., Quattrocioni, W., & Starnini, M. (2021). The echo chamber effect on social media. *Proceedings of the National Academy of Sciences*, 118(9). <https://doi.org/10.1073/pnas.2023301118>

Collins, K., Shiffman, D., & Rock, J. (2016). How are scientists using social media in the workplace?. *Plos One*, 11(10), e0162680. <https://doi.org/10.1371/journal.pone.0162680>

Creswell, J. W., & Plano Clark, V. L. (2018). Designing and conducting mixed methods research (3rd ed.). *SAGE Publications*.

Falyuna, N., Krekó, P., and Berkes, R. (2022). Álszent antikapitalisták: Nyereségvágyból terjesztett átludományos dezinformáció az interneten. *Political Capital Institute*. Forrás: https://politicalcapital.hu/pc-admin/source/documents/PC_Tanulmany_AlszentAntikapitalistak_2022_02.pdf

Farkas, E. (2021). Discussing immigration in an illiberal media environment: hungarian political scientists about the migration crisis in online public discourses. *European Political Science*, 21(1), 95-114. <https://doi.org/10.1057/s41304-021-00340-y>

Fasce, A., Adrián-Ventura, J., & Avendaño, D. (2020). Do as the romans do: on the authoritarian roots of pseudoscience. *Public Understanding of Science*, 29(6), 597-613. <https://doi.org/10.1177/0963662520935078>

Fox, J., Eisenstein, M., & Breslawski, J. (2022). State support for religion and social trust. *Political Studies*, 72(1), 322-342. <https://doi.org/10.1177/00323217221102826>

Funk C., Rainie L. (2015). Public and scientists' views on science and society. Washington, DC: *Pew Research Center*. Retrieved from <http://www.pewinternet.org/2015/01/29/public-and-scientists-views-on-science-and-society/>

Geertz, C. (1973). *The Interpretation of Cultures: Selected Essays*. Basic Books.

Gligorić V, van Kleef GA, Rutjens BT (2024) How social evaluations shape trust in 45 types of scientists. *PLOS ONE* 19(4): e0299621. <https://doi.org/10.1371/journal.pone.0299621>

Goffman, E. (1961). *Asylums: Essays on the social situation of mental patients and other inmates*. Anchor Books.

Greene, J. C., Caracelli, V. J., & Graham, W. F. (1989). Toward a conceptual framework for mixed-method evaluation designs. *Educational Evaluation and Policy Analysis*, 11(3), 255–274. <https://doi.org/10.3102/01623737011003255>

Hamilton, L., Hartter, J., & Saito, K. (2015). Trust in scientists on climate change and vaccines. *Sage Open*, 5(3), 215824401560275. <https://doi.org/10.1177/2158244015602752>

Höttecke D, Allchin D. (2020) Rethinking science education in the age of social media . *Science&Education*. 2020; 104: 641- 666 . <https://doi.org/10.1002/sce.21575>

Höttecke D, Allchin D. (2020) Reconceptualizing Nature-of-Science Education in the Age of Social Media. *Science&Education*. v104 n4 p641-666 Jul 2020 DOI:10.1002/sce.21575

Hughes, E. C. (1971). The sociological eye: Selected papers. *Transaction Publishers*.

Ioannidis JPA (2016) Why Most Clinical Research Is Not Useful. *PLOS Medicine* 13(6): e1002049. <https://doi.org/10.1371/journal.pmed.1002049>

Johannes Starkbaum, Robert Braun, Vincent Blok, Fabian Schroth, Johann Jakob Häußermann, Claudia Colonnello, Eugen Popa, Renate Wesselink & Anna Gerhardus (2024) Responsible innovation across societal sectors: a practice perspective on Quadruple Helix collaboration, *Journal of Responsible Innovation*, 11:1, 2414531, DOI: 10.1080/23299460.2024.2414531

Karlsson, M., Couvering, E. V., & Lindell, J. (2022). Publishing, sharing, and spreading online news: a case study of gatekeeping logics in the platform era. *Nordicom Review*, 43(2), 190-213. <https://doi.org/10.2478/nor-2022-0012>

Kobl, Gabriella Adrienn (2024). A tudományba vetett bizalom alakulása: értékek és dimenziók. *Kultúra és Közösség*, 2024(3), 187-196. <https://doi.org/10.35402/kek.2024.3.21>

Kobl Gabriella Adrienn (2023) Netflix és az HBO dokumentumfilmjei átformálják-e a fiatalok szerint laposföldhívőket?: a Netflix és az HBO dokumentumfilmjei, mint új tudománykommunikációs eszközök hatásának vizsgálata fiatalok körében. In: *Tanulmányok a társadalomról VI. : A Szegedi Tudományegyetem JGYPK Alkalmazott Társadalomtudományok Tanszék, ETSZK Szociális Munka és Szociálpolitika Tanszék, BTK Szociológia Tanszék és ÁJTK Politológiai Tanszék tudományos diákköri munkái*, (6). pp. 119-142. (2023)

Kund, A. (2016). ‘duties for her race and nation’: scientific racist views on sexuality and reproduction in 1920s Hungary. *Sexualities*, 19(1-2), 190-210. <https://doi.org/10.1177/1363460715614243>

Lewandowsky, S., Ecker, U. K. H., & Cook, J. (2017). Beyond misinformation: understanding and coping with the “post-truth” era. *Journal of Applied Research in Memory and Cognition*, 6(4), 353-369. <https://doi.org/10.1016/j.jarmac.2017.07.008>

Maróth, Miklós. (1995). A görög filozófia története. Püski Kiadó.

Massarani, L. and Peters, H. (2016). Scientists in the public sphere: interactions of scientists and journalists in brazil. *Anais Da Academia Brasileira De Ciências*, 88(2), 1165-1175. <https://doi.org/10.1590/0001-3765201620150558>

- McCright, A., Dentzman, K., Charters, M., & Dietz, T. (2013). The influence of political ideology on trust in science. *Environmental Research Letters*, 8(4), 044029. <https://doi.org/10.1088/1748-9326/8/4/044029>
- Moon, J., Krems, J., & Cohen, A. (2018). Religious people are trusted because they are viewed as slow life-history strategists. *Psychological Science*, 29(6), 947-960. <https://doi.org/10.1177/0956797617753606>
- Naomi Oreskes, Erik M. Conway; From Anti-Government to Anti-Science: Why Conservatives Have Turned Against Science. *Daedalus* 2022; 151 (4): 98–123. doi: https://doi.org/10.1162/daed_a_01946
- Napoli, PM (2015). Social media and the public interest: managing news platforms in the realm of individual and algorithmic gatekeepers. *Telecommunications Policy*, 39(9), 751-760. <https://doi.org/10.1016/j.telpol.2014.12.003>
- Nietzsche, F. (1903). Über Wahrheit und Lüge im außermoralischen Sinne [Truth and lies in a nonmoral sense]. In Werke. Romero F. Philosophy of science and the replicability crisis. *Philosophy Compass*. 2019; 14:e12633. <https://doi.org/10.1111/phc3.12633>
- Roberts, M. R., Reid, G., Schroeder, M., & Norris, S. P. (2013). Causal or spurious? The relationship of knowledge and attitudes to trust in science and technology. *Public Understanding of Science*, 22(5), 624-641. <https://doi.org/10.1177/0963662511420511>
- Romero F. Philosophy of science and the replicability crisis. *Philosophy Compass*. 2019; 14:e12633. <https://doi.org/10.1111/phc3.12633>
- Rutjens, B. T., Sengupta, N., der Lee, R. van, van Koningsbruggen, G. M., Martens, J. P., Rabelo, A., & Sutton, R. M. (2022). Science Skepticism Across 24 Countries. *Social Psychological and Personality Science*, 13(1), 102-117. <https://doi.org/10.1177/19485506211001329>
- Rutjens, B. T., Sutton, R. M., & van der Lee, R. (2018). Not All Skepticism Is Equal: Exploring the Ideological Antecedents of Science Acceptance and Rejection. *Personality and Social Psychology Bulletin*, 44(3), 384-405. <https://doi.org/10.1177/0146167217741314>
- Schoor, C. and Schütz, A. (2021). Science-utility and science-trust associations and how they relate to knowledge about how science works. *Plos One*, 16(12), e0260586. <https://doi.org/10.1371/journal.pone.0260586>
- Susánszky, P., Kittel, B., Kopper, Á. (2023). Acceptance of political restrictions and societal polarization during the covid-19 pandemic: a comparative study of austria and hungary. *International Journal of Comparative Sociology*, 65(3), 335-354. <https://doi.org/10.1177/00207152231187196>
- Terren, Ludovic, Borge, Rosa. (2021). Echo chambers on social media: A systematic review of the literature. *Review of Communication Research*, 9, 99–118. <https://doi.org/10.12840/ISSN.2255-4165.028>

Tippins, E. (2023). Believing in science: linking religious beliefs and identity with vaccination intentions and trust in science during the covid-19 pandemic. *Public Understanding of Science*, 32(8), 1003-1020. <https://doi.org/10.1177/09636625231174845>

Toscano, M. and Millar, V. (2022). Trust in the third space of science education. *Science & Education*, 31(6), 1691-1708. <https://doi.org/10.1007/s11191-022-00356-w>

Traunmüller, R. (2010). Moral communities? religion as a source of social trust in a multilevel analysis of 97 german regions. *European Sociological Review*, 27(3), 346-363. <https://doi.org/10.1093/esr/jcq011>

Vraga, E., Myers, T., Kotcher, J., Beall, L., & Maibach, E. (2018). Scientific risk communication about controversial issues influences public perceptions of scientists' political orientations and credibility. *Royal Society Open Science*, 5(2), 170505. <https://doi.org/10.1098/rsos.170505>

Wagner, J.K., Yu, J.-H., Ifekwunigwe, J.O., Harrell, T.M., Bamshad, M.J. and Royal, C.D. (2017), Anthropologists' views on race, ancestry, and genetics. *Am. J. Phys. Anthropol.*, 162: 318-327. <https://doi.org/10.1002/ajpa.23120>

Wang, D., Zhou, Y., & Ma, F. (2022). Opinion leaders and structural hole spanners influencing echo chambers in discussions about covid-19 vaccines on social media in china: network analysis. *Journal of Medical Internet Research*, 24(11), e40701. <https://doi.org/10.2196/40701>

Weber, M. (1919). Science as a Vocation. In H. H. Gerth & C. Wright Mills (Eds. & Trans.), *From Max Weber: Essays in Sociology* (pp. 129–156). Oxford University Press.

Westman, A., Lewicka, D., & Roženek, P. (2018). Horizontal trust among lecturers at the universities of applied sciences. *Journal of Positive Management*, 8(3), 16. <https://doi.org/10.12775/jpm.2017.122>

Ábrajegyzékek

Táblázatok

1. Táblázat - A modellben használt változók nevei (amik a kérdésekkel is megegyeznek), azok referencia és VIF értékei. Saját készítés.17
2. Táblázat - Lineáris regressziós modell. Saját ábra.20

Ábrák

1. ábra - ESS 10 hullám 2020. Demokrácia és Digitális közösségi kapcsolatok országonként jelölve. N=29777. Forrás: <https://ess.sikt.no/en/study/172ac431-2a06-41df-9dab-c1fd8f3877e7>18
2. ábra - Tartalmi egyezések a különféle áltudományos oldalakon. (Szerepeltetett oldalak: Orvosok a tisztánlátásért (bal fent), Dr. Gödény weblapja (bal lent), Egyesítsük Erőnket Mozgalom (jobb fent), Orvsokok a tisztánlátásért (jobb lent). Saját készítés.....22
3. ábra - Tudományszkeptikus szervezetek melyek megjelentek mindkét helyszínen. Saját készítésű ábra a szervezetek honlapja és terepkutatás alapján35

Fotók

1. fotó - V. Budapesti Nemzetközi Covid Konferencia előadásán készült saját fotó a résztvevőkről.....24
2. fotó - Egy összeesküvés-elméletet bemutató ábra, amely azt sugallja, hogy különböző nemzetközi szervezetek, vállalatok és személyek szándékosan manipulálják az egészségügyi válságokat. Az ábrán szereplő elemek – például a CIA, biotechnológiai Novavax, Emergent Biosolutions) és ismert személyek – közötti összekapcsolódások a "hamisított egészségügyi krízisek" állítólagos létrehozására utalnak. Az ábra középpontjában a "National Resilience" áll, amelyet a rendszer központi elemének ábrázolnak. Saját fotó a konferenciáról.....25
3. fotó - A konferencián árusított történelmi és konteós tartalmakat terjesztő könyvek. Saját fotó.26
4. fotó- A képen a "Posztvakcinális szindróma" című dokumentum egy részlete látható. Ebben a német Expert Council (Helena Krenn) által írt és az Új MOK (Dr. Tamasi József) által magyarra adaptált, terapeutáknak szóló dokumentumban olyan eljárások gyűjteménye található, ami elmondásuk szerint segít a COVID-19 oltás mellékhatásait kezelni. Ez a dokumentum jó példa arra, hogyan keveredik az evidencia alapú medicina a kutatásokkal nem alátámasztott eljárásokkal a praxisukban.27
5. Fotó - A szkíta önkormányzatok brossúrája. Saját fotó.....30
6. Fotó - Dr. Pócs Alfréd a MOGY-on az EEM sátorban tartja előadását a szkíta önkormányzatokról. Saját fotó31

7. fotó - Saját kerámia edény készítése a MOGY-on, miközben az előadásokat hallgattam és Irmával beszélgettem. Saját fotó.	34
8. fotó - A Magyarok Országos Gyűlésén gyűjtött szórólap, ami az „Oltatlanok szeptemberi elvonulását” reklámozza. Saját kép.	41

Függelék

1. Függelék - Médiakapcsolati háló. Saját elemzés.....	50
2. Függelék - V. Budapesti Nemzetközi Covid Konferencia programja	51

Név	Platform neve	Médium	Tartalom
Dr. Pócs Alfréd	hivatalos	YouTube	Saját csatorna, ahol előadásait, beszédeit osztja meg.
	NEXUS TV	YouTube	Interjúk és előadások, például a "Tartsuk életben a készpénzt!" című beszéd.
	Viva Natura World	YouTube	Alternatív egészségügyi beszélgetések, pl. "Amikor megszólal az orvos lelkiismerete".
	Dr. Pócs Alfréd kedvelői	Facebook	Támogató csoport, amely Dr. Pócs Alfréd tevékenységeit és előadásait népszerűsíti.
	Orvosok a Tisztánlátásért	Facebook	Kritikus egészségügyi csoport, oltásellenes és tudományszkeptikus tartalmak terjesztése.
	Új MOK	Weboldal / Online platform	Alternatív orvosi kamara, hivatalos egészségügyi irányelvek kritikája, alternatív egészségügyi nézetek.
	Nemzetközi COVID Konferencia	Offline esemény	Tudományosnak álcázott esemény, ahol oltásellenes és tudományszkeptikus előadások hangzanak el.
Dr. Tamasi József	Hivatalos Youtube csatornája	YouTube	Saját csatorna, ahol természetgyógyászati előadásokat, alternatív egészségügyi tanácsokat oszt meg.
	Orvosok a Tisztánlátásért	Facebook-csoport	Alternatív orvoslási, oltáskritikus tartalmak, közösség szervezés az egészségügyi irányelvek ellen.
	Viva Natura World	YouTube	Alternatív egészségügyi videók, természetes gyógymódok bemutatása.
	Természetgyógyászati Konferencia	Offline esemény	Előadás természetes gyógymódokról, az egészségmegőrzés alternatív útjairól.
	Tamasi Egészség Program	Weboldal / Online platform	Saját egészségprogram, amely természetgyógyászati alapokon kínál életmódtanácsokat és terápiákat.
	Nemzetközi COVID Konferencia	Offline esemény	Oltáskritikus előadások, COVID-19 intézkedések kritikája, alternatív terápiák népszerűsítése.
	Új MOK	Online platform	Kritikai álláspont az egészségügyi rendszerrel szemben, alternatív egészségügyi nézetek képviselése.
	Egyesítsük Erőinket Mozgalom	Offline esemény / rendezvény	Közösségépítés, oltásellenes és áltudományos tartalmú előadások, a nemzeti értékek hangsúlyozása.
	Szkíta Önkormányzat	Offline esemény / mozgalom	Alternatív nézetek képviselése a nemzeti, kulturális és egészségügyi kérdések kapcsán.

Prof. Dr. Szilák László	NEXUS TV	YouTube	Előadások és interjúk, például „Deep State” témában, közhatalmi válságról szóló narratívák terjesztése.
	Viva Natura World	YouTube	Alternatív egészségügyi és társadalmi kérdéseket érintő beszélgetések, tudományoskeptikus nézőpontok.
Dr. Letoha Tamás	Torockai László csatornája	Youtube	Interjúk, WHO és a vírus terjedés témában
Dr. Császár Sándor	Magyar Szakrális Anatómia	Weboldal	A szakrális anatómia tanításai, amelyek célja a személyes gyógyhajlam és tudatformák visszaszerzése.
	hunsacra.blog.hu	Blog	Írások és bejegyzések a szakrális anatómia és a tértisztítás témakörében.
Dr. Tomasovszky László	Orvosok a Tisztánlátásért	Weboldal	Előadások a pszichológia klasszikus kísérleteiről és a COVID-19 kapcsán.
	Egyesítsük Erőinket Mozgalom	Weboldal	Írások a tömegek lélektanáról és társadalmi kérdésekről.
	Szkita TV	Online videó	Előadások a tömegek lélektanáról és társadalmi dinamikákról.
	YouTube	Videómegosztó	Beszédek és előadások különböző társadalmi és pszichológiai témákban.
	HírTV	Televízió	Interjúk az UNICEF kampányok és azok társadalmi hatásai kap
Kalmár János	Magyar UFO Szövetség	Szervezet	A szövetség célja az UFO-jelenségek kutatása és a nyilvánosság tájékoztatása a földönkívüli élet lehetőségéről.
	Paranormal.hu	Weboldal	Cikkek és előadások az UFO-észlelésekről, összeesküvés-elméletekről és paranormális jelenségekről.
	YouTube - "Összeesküvés elméletek kora"	Videó	Előadás az összeesküvés-elméletek koráról, bemutatva különböző teóriákat és azok társadalmi hatásait.
Prof. Dr. Bardócz Zsuzsanna	Caraka.hu	Weboldal	Bemutatókozás és előadás összefoglalója a táplálkozás és egészség témakörében.
	Biokontroll Hungária	Weboldal	Cikkek a biotermékek tápértékéről és a géntechnológia dilemmáiról.
	Szilajcsikó.hu	Weboldal	Tanulmányok az élelmiszer-termelés jövőjéről és a vertikális farmokról.
	YouTube - "A táplálék, mint a népiértés fegyvere"	Videó	Előadás a Magyarok Világkongresszusán a táplálkozás és népiértés összefüggéseiről.
	YouTube - "Az emberiség jövője, a jövő emberisége"	Videó	Előadás a Professzorok a Hazáért sorozatban a globális kihívásokról és az emberiség jövőjéről.

1. Függelék - Médiakapcsolati háló. Saját elemzés

5. Budapesti Nemzetközi Covid Konferencia

„Gondoljuk újra az orvostudományt a WHO és a gyógyszeripar nélkül!”

Program

2024.08.16. péntek 9.00-18.30

9.00-9.15-ig Megnyitó

9.15.9.45 **Prof. Dr. Boros László** - Az mRNS oltások népegészségügyi vonzata
9.45.10.15 **Dr. Seffer István** (H) - Biotechnológia a klinikai gyakorlatban
10.15.10.45 **Dr. Tamasi József** (H) - Orvos-szakmai forradalom kell a jövő egészségügyének újraépítéséhez

10.45. - 11.15 Szünet

11.15.11.45 **Dr. Heiko Schöning** (D) – Hogyan védekezhünk az újabb globalista merényletek ellen
11.45.12.15 **Helena Krenn** (D) – Expertcouncil - Az orvostudomány és más tudományterületek tudósainak német nyelvű hálózata, munkája
12.15.12.45 **Dr. Kurt Müller** (A) – Komplementer medicina lehetőségei a PosVac gyógyításában és a jövő egészségügyében
12.45-13.30 Interaktív kerekasztal beszélgetés az orvostudomány jövőjéről a közönség kérdéseinek bevonásával (Résztevők, valamennyi délelőtti előadó Boros László, Seffer István, Tamasi József, Heiko Schöning, Helena Krenn, Ruth Poglitsch)

13.30.15.30 Ebédszünet

15.30 – 15.50 **Dr. Pelsőczy Gergely Dávid** (H) - Az mRNS oltás toxicitás
15.50.16.10 **Dr. Bernád Ilona** - Népi Gyógyászatunk XXI. századi alkalmazhatósága
16.10 – 16.30 **Dr. Pataky Emese** (H) - Emberközpontú gyógyítás - a köztösveteken keresztül
16.30.17.0 Szünet
17.0 – 17.20 **Dr. Bodó Sándor / Kovács Judith** - A te életed, a TE egészség
17.20.17.40 **Dr. Tóth Gábor** (H) - A Covid "világjárvány" hatásai a gyakorló orvos szemüvegéből, a WHO ajánlások negatív egészségügyi következményei
17.40 – 18.30 Kerekasztal beszélgetés a közönség kérdéseinek bevonásával (Résztevők: Pelsőczy Gergely Dávid, Bernád Ilona, Pataky Emese, Bodó Sándor, Kovács Judith, Tóth Gábor)

2024.08.17. szombat 09:00-12:40

2. Függelék - V. Budapesti Nemzetközi Covid Konferencia programja